

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

ПОГОДЖЕНО

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

**Декан гуманітарно-педагогічного
факультету**

**Завідувач кафедри
журналістики та мовної комунікації**

_____ Інна САВИЦЬКА

_____ Світлана ХАРЧЕНКО

“ ____ ” _____ 2025 р.

“ ____ ” _____ 2025 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЇ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ДИНАМІКА, СТРАТЕГІЇ,
ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ»**

Спеціальність 061 Журналістика

Освітня програма Журналістика

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

доктор філол. наук, професор _____ Микола СТЕПАНЕНКО

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

доктор філол. наук, професор _____ Світлана ХАРЧЕНКО

Виконав _____ Оксана ПРИХОДЬКО

КИЇВ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
журналістики та мовної комунікації
д.ф.н., професор _____ Світлана ХАРЧЕНКО
“ ____ ” _____ 2025 р

ЗАВДАННЯ

до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту
Приходько Оксані Юріївні

Спеціальність 061 Журналістика
Освітня програма Журналістика
Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЇ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ДИНАМІКА, СТРАТЕГІЇ, ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ»
затверджена наказом ректора НУБіП України від «20» листопада 2024 року
№2069 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру «01» листопада 2025 року

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи
Джерелом дослідження послужили дайджести Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, які містять дезінформаційні наративи російсько-української війни. Застосовано методи: аналізу й синтезу, узагальнення та систематизації для опрацювання наукових обґрунтувань; контент-моніторинг та аналіз, лінгвістичні методи під час опрацювання практичного матеріалу.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Розглянути явище медіаманіпуляцій: потрактування терміна, структуру та функції феномену, класифікації;
2. Простежити вплив медіаманіпуляцій на різні аспекти буття суспільства;
3. Проаналізувати місце неправдивих новин у медіасфері та специфіку їх функціонування в суспільному просторі;
4. Простежити проросійські медіаманіпуляції, дослідити їх тематику, призначення, методи створення та джерела;
5. З'ясувати роль мови та шляхи її використання під час створення медіаманіпулятивних новин.

Дата видачі завдання «12» жовтня 2024 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Світлана ХАРЧЕНКО
Завдання прийняв до виконання _____ Оксана ПРИХОДЬКО

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ У ВОЄННИЙ ЧАС	10
1.1. Медіаманіпуляції як феномен інформаційної війни: концептуалізація та типологія.....	10
1.2. Пропагандистські стратегії в умовах збройного конфлікту: історичний та компаративний аспекти	14
1.3. Методологія аналізу медіаманіпуляцій: міждисциплінарний підхід	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОСІЙСЬКИХ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ У ПЕРШІ ДВА РОКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ	23
2.1. Магістральні наративи російської пропаганди: систематизація за дайджестами ЦСКІБ.....	23
2.2. Еволюція маніпулятивних стратегій: динаміка 2022–2023 років.....	28
2.3. Типологія маніпулятивних технік у російській пропаганді.....	35
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКИХ ЗМІ.....	40
3.1. Методологія дослідження та характеристика емпіричної бази	40
3.2. Аналіз конкретних кейсів російських маніпуляцій з першоджерелами ...	45
3.3. Мовностилістичні особливості російської пропаганди	58
3.4. Компаративний аналіз: дайджести ЦСКІБ vs оригінальні тексти російських ЗМІ.....	70
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота: «Медіаманіпуляції під час повномасштабної російсько-української війни: динаміка, стратегії, інструменти протидії»

Робота містить вступ, три розділи, десять підрозділів, висновки та список використаних джерел (63 найменування). Робота включає 15 таблиць, що демонструють динаміку еволюції пропагандистських наративів та типологію маніпулятивних технік.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ У ВОЄННИЙ ЧАС

Перший розділ присвячено концептуалізації медіаманіпуляцій як системного механізму ведення інформаційної війни. Розкрито поняття медіаманіпуляції як комплексу технік прихованого впливу на громадську думку через засоби масової інформації з метою формування необхідних настроїв та поведінкових патернів. Проаналізовано еволюцію пропагандистських стратегій від Першої світової війни до гібридних конфліктів XXI століття, виявлено спільні закономірності незалежно від епохи: дегуманізація ворога, героїзація власної сторони, фальсифікація фактів, експлуатація історичної пам'яті. Досліджено специфіку гібридних воєн, де інформаційні операції можуть самостійно досягати стратегічних цілей без кінетичного компоненту. Розглянуто формування міжнародного іміджу держави під час конфлікту через англomовну європейську пресу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОСІЙСЬКИХ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ У ПЕРШІ ДВА РОКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Другий розділ презентує міждисциплінарну методологію дослідження медіаманіпуляцій на перетині медіалінгвістики, психології, соціології та

політології. Обґрунтовано застосування критичного дискурс-аналізу для виявлення зв'язків між мовними структурами та ідеологічними конструктами. Описано використання методів контент-аналізу для квантифікації якісних характеристик текстів та виявлення статистично значущих закономірностей. Представлено семіотичний аналіз знакових систем пропагандистських матеріалів, включаючи вербальні, візуальні та аудіальні компоненти. Визначено емпіричну базу дослідження, що охоплює матеріали провідних російських державних медіа, телеграм-каналів та дайджестів Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки за період 2022-2023 років. Описано процедури збору даних, критерії відбору матеріалів та обмеження дослідження.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКИХ ЗМІ

Третій розділ містить детальний аналіз конкретних кейсів російських медіаманіпуляцій. Систематизовано магістральні наративи: «денацифікація» України, конструювання образу «штучної держави», «захист російськомовного населення», «протистояння з НАТО». Простежено еволюцію маніпулятивних стратегій від наративів про швидку перемогу до визнання затяжного конфлікту після провалу блискавичної операції та оголошення мобілізації. Розроблено типологію маніпулятивних технік: підміна понять через евфемізми, селективна подача інформації, емоційне маніпулювання, створення інформаційного шуму, перенесення відповідальності. Проаналізовано мовностилістичні особливості пропагандистського дискурсу на лексичному та синтаксичному рівнях. Здійснено компаративний аналіз оригінальних російських пропагандистських текстів та їхньої систематизації у дайджестах ЦСКІБ, виявлено кардинальні відмінності у структурі, тональності та комунікативних стратегіях.

Ключові слова: медіаманіпуляції, інформаційна війна, пропагандистський дискурс, критичний дискурс-аналіз, евфемізація, наративні стратегії, дезінформація.

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабна російська агресія проти України, розпочата у лютому 2022 року, актуалізувала проблему медіаманіпуляцій як центрального інструменту ведення гібридної війни. Інформаційний простір перетворився на поле бою, де конструювання альтернативних реальностей через систематичне спотворення фактів стало стратегічною зброєю агресора. Російська пропагандистська машина розгорнула безпрецедентну кампанію з легітимації воєнних злочинів, дегуманізації українського народу та підризу міжнародної підтримки України через множинні комунікаційні канали.

Дослідження медіаманіпуляцій набуває критичного значення для розуміння механізмів функціонування авторитарних режимів, що використовують інформаційні технології для досягнення геополітичних цілей. Аналіз російського пропагандистського дискурсу дозволяє виявити закономірності конструювання альтернативних наративів, техніки впливу на масову свідомість та стратегії адаптації пропаганди до змінних умов військового конфлікту. Розуміння цих механізмів є необхідною передумовою для розробки ефективних стратегій протидії дезінформації та формування медіаграмотності населення.

Цифровізація комунікаційного середовища створила нові виклики для протидії пропаганді через миттєве поширення дезінформації, мікротаргетинг специфічних аудиторій та алгоритмічне посилення маніпулятивного контенту. Традиційні підходи до аналізу пропаганди потребують оновлення з урахуванням специфіки функціонування цифрових платформ, де межа між фактом та інтерпретацією стає надзвичайно розмитою. Дослідження сучасних форм медіаманіпуляцій формує емпіричну базу для розробки технологічних рішень автоматизованого виявлення дезінформації та освітніх програм з медіаграмотності.

Актуальність дослідження посилюється необхідністю документування воєнних злочинів та збереження історичної пам'яті про російську агресію проти

України. Систематизація пропагандистських наративів, що супроводжували воєнні злочини, становить важливий елемент збирання доказової бази для майбутніх міжнародних трибуналів та протидії ревізіоністським спробам переписування історії конфлікту.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі медіаманіпуляцій як інструменту інформаційної війни на матеріалах дайджестів Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) під час повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022-2023 роках.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. Дослідити поняття медіаманіпуляції та розкрити його функції в контексті гібридної війни
2. Систематизувати теоретичні підходи до аналізу пропагандистських стратегій у збройних конфліктах
3. Ідентифікувати та систематизувати магістральні наративи російського пропагандистського дискурсу
4. Простежити еволюцію маніпулятивних стратегій протягом досліджуваного періоду
5. Розробити типологію маніпулятивних технік російської пропаганди
6. Проаналізувати мовностилістичні особливості пропагандистського дискурсу
7. Здійснити аналіз російських пропагандистських матеріалів та їхньої систематизації на матеріалах дайджестів Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ).

Об'єкт дослідження – маніпулятивні стратегії та техніки російської пропаганди у висвітленні війни проти України у 2022-2023 роках.

Предмет дослідження – медіаманіпуляції як інструмент інформаційної війни в умовах повномасштабного збройного конфлікту на матеріалі дайджестів Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) та російських пропагандистських медіа (державні інформаційні агентства ТАСС, «РИА Новости»; телеканали «Россия 1», «Первый канал», «Россия 24»;

міжнародний телеканал RT; онлайн-видання «Lenta.ru», «Известия»; телеграм-канали «Военкор Котенок», «Рибар») за період 2022-2023 років.

Методи дослідження. В процесі написання магістерського дослідження була використана система загальнонаукових та спеціальних емпіричних і теоретичних методів дослідження. Також використовувалися такі емпіричні методи, як критичний дискурс-аналіз для виявлення зв'язків між мовними структурами та ідеологічними конструктами; кількісний та якісний контент-аналіз для систематичного вивчення великих масивів пропагандистських матеріалів; семіотичний аналіз знакових систем пропагандистських повідомлень; компаративний метод для зіставлення різних джерел та версій подій; метод кейс-стаді для детального аналізу конкретних прикладів медіаманіпуляцій. Емпіричну базу дослідження складають матеріали провідних російських державних медіа: інформаційні агентства ТАСС та «РИА Новости», телеканали «Россия 1», «Первый канал» та «Россия 24», міжнародний телеканал RT, онлайн-видання «Lenta.ru» та «Известия», а також впливові телеграм-канали «Военкор Котенок» та «Рибар». Систематичний моніторинг публікацій цих медіа у період з лютого 2022 по грудень 2023 року дозволив створити репрезентативну вибірку пропагандистського контенту для компаративного аналізу з дайджестами Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки України.

Наукова новизна роботи. Новизна роботи полягає у комплексному дослідженні російських медіаманіпуляцій під час повномасштабної війни проти України через міждисциплінарну методологію, що поєднує критичний дискурс-аналіз, контент-аналіз та семіотичний підхід.

Практичне значення роботи. Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для розробки програм із медіаграмотності суспільства, навчання журналістів та фактчекерів методам виявлення дезінформації. Розроблена типологія маніпулятивних технік може слугувати основою для створення автоматизованих систем моніторингу пропагандистського контенту.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати дослідження представлено в доповідях на всеукраїнських наукових конференціях: IV Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців «Сучасні тенденції в медіагалузі» (м. Київ, 05 травня 2025 р., Національний університет біоресурсів і природокористування України); IV Всеукраїнській науковій конференції «Сучасні проблеми україністики та журналістики» (м. Рівне, 07 травня 2025 р., Національний університет водного господарства та природокористування).

Структура роботи. Робота складається з титульної сторінки, змісту, реферату, вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків та списку використаних джерел, який становить 63 позиції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ У ВОЄННИЙ ЧАС

1.1. Медіаманіпуляції як феномен інформаційної війни: концептуалізація та типологія

Медіаманіпуляції становлять один із центральних механізмів ведення інформаційної війни, що набули особливої актуальності в умовах гібридних конфліктів XXI століття. Поняття медіаманіпуляції охоплює широкий спектр технік впливу на громадську думку через засоби масової інформації з метою формування необхідних для маніпулятора настроїв, переконань та поведінкових патернів у цільовій аудиторії. На відміну від прямої пропаганди, медіаманіпуляції характеризуються прихованістю впливу, коли реципієнт не усвідомлює факту цілеспрямованого втручання в його когнітивні процеси. Це явище трансформувалося з розвитком цифрових технологій, набувши нових форм та каналів поширення. Медіаманіпуляції функціонують як системний інструмент досягнення геополітичних, економічних та ідеологічних цілей через керування масовою свідомістю. Розуміння природи цього феномену потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує досягнення психології, соціології, лінгвістики та комунікативістики [8, с. 39].

Концептуалізація медіаманіпуляцій у контексті інформаційної війни передбачає визначення їх як комплексу стратегій і тактик, спрямованих на деформацію сприйняття реальності цільовою аудиторією. Інформаційна війна розглядається як протистояння, де головною зброєю виступає інформація, а полем бою стає свідомість людини. Медіаманіпуляції в цій парадигмі функціонують як операційні одиниці, що забезпечують реалізацію стратегічних цілей агресора. Вони ґрунтуються на експлуатації когнітивних упереджень, емоційних тригерів та соціальних стереотипів, притаманних людській психіці. Ефективність медіаманіпуляцій досягається через створення ілюзії достовірності та об'єктивності поданої інформації. Це відбувається шляхом використання

авторитетних джерел, наукової термінології, статистичних даних, які можуть бути фальсифікованими або вирваними з контексту.

Російська пропаганда демонструє системний підхід до контролю інформаційного простору. «Развязав полномасштабную войну на территории Украины, российские власти значительно усилили внутренние репрессии против оппозиционно настроенных граждан и независимых СМИ» (Розв'язавши повномасштабну війну на території України, російська влада значно посилила внутрішні репресії проти опозиційно налаштованих громадян та незалежних ЗМІ) [6]. За даними правозахисників, «за год по политическим мотивам задерживали более 20 тысяч человек, за антивоенные выступления заведены 378 уголовных дел, заблокированы более 210 тысяч сайтов» (за рік з політичних мотивів затримували понад 20 тисяч осіб, за антивоєнні виступи порушено 378 кримінальних справ, заблоковано понад 210 тисяч сайтів) [6].

Теоретичні основи дослідження медіаманіпуляцій закладені в працях західних та вітчизняних науковців, які розглядали механізми впливу на масову свідомість. Класичні роботи з психології маніпуляції описували техніки переконання, що базуються на раціональних та емоційних апеляціях до аудиторії. Розвиток медіатеорії привніс розуміння ролі каналів комунікації у формуванні суспільної думки. Дослідження пропаганди часів Другої світової війни продемонстрували потужність систематичного інформаційного впливу на національному рівні. Постмодерністські теорії звернули увагу на конструювання реальності через медіадискурс, де межа між фактом та інтерпретацією стає розмитою. Цифрова епоха додала нові виміри до розуміння медіаманіпуляцій, включаючи алгоритмічне керування інформаційними потоками та мікротаргетинг [10].

Типологія медіаманіпуляцій може бути побудована за різними критеріями, що відображають багатовимірність цього явища. За цільовою спрямованістю виділяють маніпуляції, орієнтовані на зміну когнітивних структур (переконань, знань), афективні маніпуляції, що працюють з емоційною сферою, та поведінкові, що безпосередньо впливають на дії людей. За механізмом впливу

розрізняють маніпуляції через замовчування, коли приховується істотна інформація, через спотворення, де факти подаються в перекрученому вигляді, та через фабрикацію, що передбачає створення неправдивого контенту. За часовою перспективою маніпуляції можуть бути тактичними, розрахованими на короткостроковий ефект, та стратегічними, що формують довготривалі настрої в суспільстві.

Дослідники відзначають, що «постоянно возобновляющиеся споры о том, какова доля россиян, поддерживающих войну России против Украины, часто затмевают более полезные с аналитической точки зрения исследования общего восприятия россиянами полномасштабного вторжения в Украину» (постійно поновлювані суперечки про те, яка частка росіян підтримує війну Росії проти України, часто затьмарюють більш корисні з аналітичної точки зору дослідження загального сприйняття росіянами повномасштабного вторгнення в Україну) [22]. Державна пропаганда або ЗМІ, які підтримують Кремль, «весьма чувствительны к этому. Вместо попыток превратить аудиторию в «истинно верующих», госпропаганда пытается подтолкнуть ее к спектру приемлемых для авторитарного режима реакций на воспринятую информацию» (дуже чутливі до цього. Замість спроб перетворити аудиторію на «істинно віруючих», держпропаганда намагається підштовхнути її до спектру прийнятних для авторитарного режиму реакцій на сприйняту інформацію) [22].

Візуальні комунікації посідають особливе місце в арсеналі медіаманіпуляцій завдяки їх здатності швидко та ефективно передавати емоційно насичені повідомлення. Зображення обробляються мозком швидше за текст, що робить їх потужним інструментом впливу на підсвідомому рівні. Фотографії, відеоматеріали, інфографіка можуть створювати ілюзію документальності та об'єктивності, навіть коли несуть маніпулятивне навантаження. Технології редагування дозволяють створювати фальшиві зображення, що неможливо розпізнати неозброєним оком. Візуальні меседжі часто апелюють до архетипічних образів та символів, що мають глибоке культурне коріння та викликають передбачувану емоційну реакцію. Поєднання

візуального та текстового контенту посилює маніпулятивний ефект через створення багаторівневого впливу на реципієнта [52, с. 72].

Дезінформація як форма медіаманіпуляції передбачає цілеспрямоване поширення неправдивої інформації з метою введення в оману цільової аудиторії. На відміну від помилкової інформації, що може виникати ненавмисно через недбалість або некомпетентність, дезінформація завжди має злий умисел та стратегічну мету. Вона може приймати різні форми: від повністю вигаданих історій до тонкого викривлення фактів через селективну подачу матеріалу. Дезінформаційні кампанії часто використовують принцип поступовості, коли неправдива інформація вводиться дозовано, змішуючись з достовірними фактами для підвищення довіри. Ефективність дезінформації залежить від її відповідності наявним у аудиторії переконанням та стереотипам, що забезпечує швидке некритичне сприйняття. Боротьба з дезінформацією ускладнюється феноменом «правди ілюзії», коли повторюване твердження починає сприйматися як істинне незалежно від його фактичної достовірності [57].

Феномен псевдоекспертів та екстрасенсів у медіапросторі під час війни демонструє особливий різновид медіаманіпуляцій, що експлуатує людську потребу в передбачуваності та контролі в умовах невизначеності. Різноманітні «провидці», «контактери» та «енергоінформаційні фахівці» пропонують аудиторії псевдонаукові пояснення подій та прогнози майбутнього, що створює ілюзію розуміння складної реальності. Цей тип маніпуляцій небезпечний через формування ірраціонального мислення та зниження критичності сприйняття інформації. Псевдоекспертні меседжі можуть бути інтегровані в ширші дезінформаційні кампанії, додаючи їм містичного або езотеричного виміру. Медіаплатформи, що надають простір таким персонажам, знижують загальний рівень довіри до інформаційного середовища та сприяють когнітивному хаосу в суспільстві.

1.2. Пропагандистські стратегії в умовах збройного конфлікту: історичний та компаративний аспекти

Пропагандистські стратегії під час збройних конфліктів еволюціонували протягом століть, трансформуючись від простих гасел до складних багаторівневих систем впливу на масову свідомість. Історичний аналіз воєн ХХ століття демонструє поступове зростання ролі інформаційного компоненту в досягненні військових та геополітичних цілей. Перша світова війна ознаменувалася масовим використанням плакатів, листівок та кінохроніки для мобілізації населення та демонізації противника. Друга світова війна вивела пропаганду на якісно новий рівень через залучення радіо, що дозволило здійснювати оперативний вплив на мільйони людей одночасно. Холодна війна продемонструвала ефективність довготривалих ідеологічних кампаній, що формували світогляд цілих поколінь [9].

Компаративний аналіз пропагандистських кампаній різних конфліктів виявляє спільні закономірності незалежно від епохи та географії. До універсальних технік належить створення образу ворога через його дегуманізацію та приписування йому демонічних рис. Героїзація власної сторони передбачає конструювання нарративу про справедливую боротьбу за високі ідеали проти агресора. Фальсифікація фактів та створення інформаційних приводів для виправдання власних дій використовувалися в усіх великих конфліктах минулого. Експлуатація травматичного історичного досвіду дозволяє мобілізувати населення через апеляцію до колективної пам'яті. Ці базові механізми зберігають свою ефективність, хоча технічне втілення змінюється відповідно до розвитку комунікаційних технологій.

Масштаби російської пропаганди у пострадянському просторі демонструють системний характер інформаційної експансії. «Масштабы российской пропаганды в Кыргызстане огромны. Пропаганда охватывает все традиционные СМИ и также повсеместно проникает в онлайн-среду через платформы социальных сетей: от традиционных Первого канала и «Московского

комсомольца» до потокового вещання через YouTube и обмена сообщениями через «ВКонтакте» и Telegram» (Масштаби російської пропаганди в Киргизстані величезні. Пропаганда охоплює всі традиційні ЗМІ та також повсюдно проникає в онлайн-середовище через платформи соціальних мереж: від традиційних Першого каналу та «Московського комсомольця» до потокового мовлення через YouTube та обміну повідомленнями через «ВКонтакте» і Telegram) [27, с. 4]. Нарратив російської пропаганди можна розділити на чотири основних повідомлення: «Украина изображается, с одной стороны – как искусственное государство, не имеющее причин для существования, а с другой стороны – как неотъемлемая часть России, которой правят и разрушают поддерживаемые Западом «нацисты»» (Україна зображується, з одного боку – як штучна держава, що не має причин для існування, а з іншого боку – як невід'ємна частина Росії, якою правлять і руйнують підтримувані Заходом «нацисти») [27, с. 4].

Гібридні війни ХХІ століття характеризуються безпрецедентним поєднанням кінетичних та некінетичних методів ведення бойових дій, де пропаганда відіграє стратегічну роль. На відміну від класичних конфліктів, де інформаційні операції підтримували військові дії, в гібридних війнах вони можуть самостійно досягати стратегічних цілей. Розмивання меж між війною та миром дозволяє вести пропагандистські кампанії задовго до початку відкритих бойових дій, формуючи сприятливе інформаційне середовище. Проксі-війни демонструють можливість досягнення геополітичних цілей без прямого військового втручання через керування локальними конфліктами. Цифровізація комунікацій надала пропагандистським операціям глобального охоплення та можливості точкового таргетингу специфічних груп населення [1, с. 12].

Інформаційно-пропагандистські техніки формування міжнародного іміджу держави під час конфлікту стали критично необхідним елементом загальної стратегії протистояння. Англomовна європейська преса після повномасштабного вторгнення РФ в Україну демонструє різні підходи до висвітлення конфлікту залежно від геополітичних інтересів видання. Конструювання образу України як жертви неспровокованої агресії вимагало

систематичної роботи з міжнародними медіа через надання візуальних доказів, свідчень очевидців та експертних коментарів. Протидія російським наративам передбачала швидке спростування дезінформації та пропонування альтернативних інтерпретацій подій. Персоналізація конфлікту через історії конкретних людей дозволила подолати абстрактність великомасштабної війни для західної аудиторії [59, с. 23].

Порівняльний аналіз висвітлення війни українськими та зарубіжними засобами масової інформації виявляє суттєві відмінності в акцентах, тональності та інтерпретаційних рамках. Українські медіа природно зосереджуються на гуманітарних наслідках агресії, героїчному опорі та міжнародній підтримці, що відповідає потребам мобілізації суспільства. Західні видання схильні до більш аналітичного підходу, розглядаючи конфлікт у ширшому геополітичному контексті з акцентом на міжнародно-правові та економічні виміри. Російські державні медіа конструюють паралельну реальність через систематичне спотворення фактів та інверсію причинно-наслідкових зв'язків. Розбіжності в інформаційному просторі створюють феномен «паралельних реальностей», де різні аудиторії мають принципово несумісні картини однієї події [18, с. 31].

Трансформація пропаганди в мережній середі демонструє адаптацію традиційних методів до цифрових реалій. «Традиционное понятие пропаганды стремительно изменилось за последние десять лет вслед за изменением информационного ландшафта, ключевая роль в котором теперь принадлежит социальным сетям и платформам» (Традиційне поняття пропаганди стрімко змінилося за останні десять років услід за зміною інформаційного ландшафту, ключова роль в якому тепер належить соціальним мережам та платформам) [34]. Специфіка мережевої пропаганди передбачає «вовлечение потребителя в процесс ее распространения, своего рода соавторство. Важнейшими задачами цифровой (сетевой) пропаганды стали проникновение вертикали в системы горизонтальных взаимодействий сетевого общества и имитация каналов обратной связи власти и общества (сервисная пропаганда)» (залучення споживача в процес її поширення, своєрідне співавторство. Найважливішими

завданнями цифрової (мережевої) пропаганди стали проникнення вертикалі в системи горизонтальних взаємодій мережевого суспільства та імітація каналів зворотного зв'язку влади та суспільства (сервісна пропаганда)) [34].

Стратегії захисту від інформаційних атак в умовах збройного конфлікту вимагають комплексного підходу, що поєднує технічні, організаційні та психологічні заходи. Активні дії в інформаційному просторі передбачають не лише блокування ворожого контенту, але й створення власних потужних наративів, здатних конкурувати за увагу аудиторії. Розбудова медіаграмотності населення підвищує його стійкість до маніпулятивних впливів через розвиток критичного мислення та навичок верифікації інформації. Міжнародна координація зусиль у протидії дезінформації посилює ефективність через обмін досвідом та створення спільних платформ факт-чекінгу. Юридичне переслідування розповсюджувачів пропаганди створює додаткові бар'єри для її поширення [11, с. 426].

Компаративний аналіз інформаційних війн проти Грузії та України виявляє використання Росією однієї «методички» гібридної агресії з незначними адаптаціями під специфіку цільової держави. До спільних елементів належить створення псевдодержавних утворень на окупованих територіях з одночасним запереченням власної присутності. Конструювання історичних наративів про штучність національної ідентичності жертви агресії використовувалося в обох випадках для легітимізації вторгнення. Експлуатація етнічних та мовних розбіжностей всередині суспільства слугувала інструментом його розколу та створення внутрішніх конфліктів. Звинувачення жертви в геноциді російськомовного населення формувало *pseudo-casus belli* для збройної інтервенції. Ці паралелі демонструють системність російської агресивної політики та можливість прогнозування її майбутніх кроків [40, с. 112].

Інформаційно-психологічні спеціальні операції як інструмент стратегічних комунікацій набули критичної ролі в умовах повномасштабної війни. ПІСО спрямовані на підірив морального духу противника, дезорганізацію його командування та посіяння паніки серед цивільного населення через

цілеспрямоване поширення деморалізуючої інформації. Використання захоплених каналів комунікації дозволяє доставляти пропагандистські меседжі безпосередньо до ворожих військових та мешканців окупованих територій. Психологічний тиск через загрози, залякування та демонстрацію сили може бути ефективнішим за фізичне знищення в досягненні капітуляції. Водночас ПСО можуть використовуватися для підтримки власних військ через героїзацію подвигів, демонстрацію успіхів та формування впевненості в перемозі [30, с. 8].

Цензура та контроль над інформаційним простором залишаються ключовими інструментами авторитарного режиму. «С началом войны можно наблюдать всплеск специальных новостных выпусков, цель которых — постоянное привлечение внимания медиапотребителей» (З початком війни можна спостерігати сплеск спеціальних новинних випусків, мета яких — постійне привернення уваги медіаспоживачів) [27, с. 4]. Систематичний тиск на незалежні медіа в Росії призвів до того, що «в марте 2022 года в стране были введены широкомасштабные законы о цензуре» (в березні 2022 року в країні були введені широкомасштабні закони про цензуру) [22], що фактично унеможливило об'єктивне висвітлення подій [47].

1.3. Методологія аналізу медіаманіпуляцій: міждисциплінарний підхід

Методологія аналізу медіаманіпуляцій формується на перетині декількох наукових дисциплін, що зумовлює необхідність використання міждисциплінарного підходу до вивчення цього феномену. Медіаманіпуляція розглядається як цілеспрямований вплив на свідомість аудиторії через засоби масової комунікації з метою формування бажаних для маніпулятора переконань, установок або поведінкових патернів. Дослідження маніпулятивних практик потребує залучення інструментарію з лінгвістики, психології, соціології, політології та теорії комунікації. Міждисциплінарність дозволяє розглянути медіаманіпуляції як багатовимірне явище, що функціонує одночасно на рівні мовних структур, когнітивних процесів та соціальних відносин. Гришин

визначає маніпулювання інформацією як приховане використання комунікаційних технологій для впливу на реципієнта без його усвідомлення такого впливу [8, с. 39].

Медіалінгвістика становить фундаментальну основу для аналізу маніпулятивних технік у медійному дискурсі. Ця дисципліна досліджує функціонування мови в медіапросторі, виявляючи механізми конструювання значень та впливу на аудиторію через мовні засоби. Медіалінгвістичний аналіз передбачає вивчення лексичного, синтаксичного, стилістичного та прагматичного рівнів медіатекстів. Дослідники застосовують методи дискурс-аналізу, контент-аналізу та критичного аналізу дискурсу для виявлення прихованих смислів та ідеологічних конструктів. Шевченко та Сизонов підкреслюють, що медіалінгвістика розглядає медіатекст як особливий тип комунікації, де мовні засоби використовуються для досягнення специфічних комунікативних цілей [51, с. 42].

Психологічний підхід до аналізу медіаманіпуляцій фокусується на когнітивних та емоційних механізмах впливу на аудиторію. Сугестія як психологічний феномен передбачає навіювання певних ідей, думок або станів реципієнту в обхід критичного мислення. Психологічні дослідження виявляють, як медіаповідомлення активізують когнітивні спотворення, евристики та емоційні реакції аудиторії. Маніпулятори використовують знання про психологічні особливості сприйняття інформації для конструювання повідомлень, що обходять раціональний аналіз. Руденко визначає сугестію як засіб цілеспрямованого впливу на реципієнта з метою формування необхідних маніпулятору переконань та настанов через некритичне сприйняття інформації [36, с. 78].

Аналіз пропагандистських стратегій вимагає розуміння їх адаптивності до різних аудиторій. «В отличие от традиционной, сетевая пропаганда направлена не столько на продвижение какой-то идеологической доктрины, сколько на модерацию общественной дискуссии. Поэтому она адаптивна: может обращаться с различными посланиями к различным целевым аудиториям и

ставить одночасно задачі мобілізації одних аудиторій і демобілізації інших» (На відміну від традиційної, мережева пропаганда спрямована не стільки на просування якоїсь ідеологічної доктрини, скільки на модерацію суспільної дискусії. Тому вона адаптивна: може звертатися з різними посланнями до різних цільових аудиторій та ставити одночасно завдання мобілізації одних аудиторій та демобілізації інших) **КОМЕНТАР** [34]. Водночас ефективність маніпуляцій забезпечується завдяки використанню двох опор традиційної пропаганди: «усильї по ізоляції інформаційного простору (цензури) і запугивання частини аудиторії (репресії)» (зусиль з ізоляції інформаційного простору (цензури) та залякування частини аудиторії (репресії)) [34].

Соціологічний вимір аналізу медіаманіпуляцій розглядає цей феномен у контексті соціальних структур, відносин влади та процесів формування громадської думки. Медіа функціонують як інституції, що відтворюють та трансформують соціальні реальності, конструюють колективні уявлення та легітимізують певні ідеологічні позиції. Соціологічні методи дозволяють виявити, як медіаманіпуляції слугують інструментом соціального контролю та підтримання владних відносин. Дослідження медіаманіпуляцій у соціологічному ключі передбачає аналіз інституційних практик виробництва новин, редакційної політики та економічних факторів функціонування медіа. Коцюба зазначає, що медіа відіграють центральну роль у формуванні зовнішньополітичних стратегій держави через конструювання образів та наративів [16, с. 124].

Політологічний підхід акцентує увагу на використанні медіаманіпуляцій як інструменту політичного впливу та ідеологічного конструювання. Політичні актори застосовують маніпулятивні техніки для формування бажаної електоральної поведінки, легітимації політичних рішень та дискредитації опонентів. Медіаманіпуляції в політичному дискурсі передбачають використання пропагандистських прийомів, фреймування подій та селективної подачі інформації. Політологічний аналіз виявляє зв'язки між медіаконтентом та політичними інтересами, розкриває механізми інформаційних війн та гібридних

конфліктів. Ковпак зауважує, що постколоніальний підхід до націєдентифікаційного дискурсу розкриває роль медіа у конструюванні національної ідентичності через маніпулятивні наративи [15, с. 156].

Російська пропаганда конструє образ Заходу як ворожої сили. «Российская пропаганда создает широкий образ врага — коллективного и злобного Запада, который вмешивается в дела других стран из корыстных побуждений и разжигает проблемы по всему миру. «Аморальной» политике Запада противостоит в основном «святая Россия» и русскоязычный мир» (Російська пропаганда створює широкий образ ворога — колективного та злобного Заходу, який втручається в справи інших країн з корисливих спонукань та розпалює проблеми по всьому світу. «Аморальній» політиці Заходу протистоїть в основному «свята Росія» та російськомовний світ) [27, с. 4]. Така маніпуляція дозволяє легітимізувати агресію: «в этом смысле Россия «была вынуждена отреагировать» в Украине на «агрессию Запада» (в цьому сенсі Росія «була змушена відреагувати» в Україні на «агресію Заходу») [27, с. 4].

Семіотичний аналіз медіаманіпуляцій досліджує знакові системи медіатекстів, виявляючи приховані значення та ідеологічні коди. Медіаповідомлення розглядаються як складні знакові конструкти, що функціонують на денотативному та конотативному рівнях. Семіотичний підхід дозволяє декодувати міфи, символи та метафори, які використовуються для маніпуляції свідомістю аудиторії. Дослідники аналізують візуальні образи, вербальні тексти та аудіальні компоненти медіапродукції як взаємопов'язані елементи знакової системи. Семіотика розкриває механізми створення бажаних асоціацій, стереотипів та емоційних реакцій через специфічну організацію знаків. Медіазнавство та медіаосвіта інтегрують семіотичний аналіз для розвитку критичного мислення щодо медіаконтенту [28, с. 32].

Механізми російської дезінформації мають складну структуру та системний характер. «Исследование грубой, чрезмерной пропаганды давало обратный эффект в том смысле, что зрители с меньшей вероятностью доверяли ей и поддерживали ее нарративы. Однако подобная «топорная» пропаганда

также делала своих потребителей менее склонными участвовать в протестах, потому что они интерпретировали ее как демонстрацию огромной мощи государства» (Дослідження грубої, надмірної пропаганди давало зворотний ефект в тому сенсі, що глядачі з меншою ймовірністю довіряли їй та підтримували її наративи. Однак подібна «топірна» пропаганда також робила своїх споживачів менш схильними брати участь у протестах, тому що вони інтерпретували її як демонстрацію величезної міці держави) [22]. Прокремлевські ЗМІ «неизменно подчеркивают манипулятивный характер политики, снижая веру в силу индивидуальных или коллективных политических действий» (незмінно підкреслюють маніпулятивний характер політики, знижуючи віру в силу індивідуальних або колективних політичних дій) [22].

Міждисциплінарна методологія аналізу медіаманіпуляцій дозволяє побудувати цілісне розуміння цього феномену через інтеграцію різних наукових перспектив. Синтез лінгвістичних, психологічних, соціологічних та політологічних підходів забезпечує глибину та багатовимірність аналізу маніпулятивних практик. Міждисциплінарність передбачає не просте поєднання методів різних дисциплін, а створення нової дослідницької оптики, що розкриває складність медіаманіпуляцій. Така методологія враховує контекстуальність медіакомунікації, динаміку медіапростору та еволюцію маніпулятивних технологій. Семак наголошує, що медіадискурс постійно трансформується, що вимагає адаптації методологічного інструментарію до нових форм маніпуляції [37, с. 3].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОСІЙСЬКИХ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ У ПЕРШІ ДВА РОКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

2.1. Магістральні наративи російської пропаганди: систематизація за дайджестами ЦСКІБ

Магістральні наративи російської пропаганди під час повномасштабної війни проти України формують складну систему взаємопов'язаних ідеологічних конструктів, що систематично аналізуються Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Дайджести ЦСКІБ фіксують еволюцію пропагандистських меседжів, виявляючи патерни та закономірності їхнього поширення через різні комунікаційні канали. Систематизація наративів дозволяє ідентифікувати ключові тематичні блоки, що використовуються для маніпуляції свідомістю як внутрішньої, так і зовнішньої аудиторії. Наративна структура російської пропаганди побудована на багаторівневому конструюванні альтернативної реальності, де факти підміняються вигаданими інтерпретаціями подій. Пропагандистська машина Кремля створює паралельний інформаційний простір, що функціонує за власними законами та логікою.

Наратив про «денацифікацію» України становить центральний елемент ідеологічного обґрунтування військової агресії з боку Російської Федерації. Цей конструкт базується на викривленні історичних фактів та створенні хибних паралелей між незалежною Українською державою та нацистською Німеччиною. Пропагандисти систематично тиражують меседжі про начебто існування в Україні нацистського режиму, що переслідує російськомовне населення. Наратив про «денацифікацію» використовує емоційно заряджену символіку Другої світової війни для легітимації воєнних злочинів та порушень міжнародного права. Через постійне повторення цього наративу формується спотворене сприйняття України як загрози для світового порядку та безпеки.

Пропагандистський дискурс конструює образ України як «штучної держави», що начебто не має історичного права на існування. Російські медіа систематично заперечують українську ідентичність, культуру та мову,

представляючи їх як результат зовнішніх маніпуляцій. Наратив про «єдиний народ» слугує ідеологічним підґрунтям для заперечення суверенітету України та виправдання територіальних претензій. Пропагандисти використовують вибіркоче цитування історичних джерел та псевдонаукові теорії для обґрунтування тези про неіснування української нації [58, с. 127].

Наратив про «захист російськомовного населення» конструює образ України як держави, що начебто здійснює геноцид власних громадян за мовною ознакою. Пропагандистські матеріали фабрикують свідчення про масові переслідування, дискримінацію та насильство щодо носіїв російської мови. Цей наратив використовує маніпулятивні техніки емоційного впливу, демонструючи сфальшовані кадри страждань цивільного населення. Російські медіа систематично приховують факти про реальний стан мовних прав в Україні, створюючи паралельну інформаційну реальність. Пропагандистський дискурс конструює образ Росії як захисника пригноблених, що виправдовує військову інтервенцію гуманітарними мотивами.

Наратив про «протистояння з НАТО та Заходом» представляє війну проти України як конфлікт із західним світом за переділ геополітичних сфер впливу. Пропагандисти систематично применшують суб'єктність України, зображуючи її як маріонетку в руках атлантичного блоку. Російські медіа конструюють образ Заходу як єдиного монолітного ворога, що начебто прагне знищення Росії через використання України. Наратив про протистояння з НАТО дозволяє мобілізувати внутрішню аудиторію через апеляцію до страхів зовнішньої загрози та необхідності захисту. Пропагандистський дискурс систематично оперує конспірологічними теоріями про західні плани дестабілізації Росії та підриву її геополітичних позицій [27].

Наратив про «спеціальну військову операцію» як обмежену акцію замість визнання повномасштабної війни становить ключовий елемент маніпуляції внутрішньої аудиторії Росії. Евфемістична термінологія використовується для применшення масштабів воєнних дій та людських втрат. Пропагандисти конструюють образ швидкої та успішної операції, що має на меті захист

російських інтересів без значних жертв. Систематичне приховування реальних масштабів військових втрат та економічних наслідків формує хибне уявлення про стан справ на фронті. «В 2022 году Кремль не только вторгся в Украину, но и устроил масштабные политические репрессии в России» / «У 2022 році Кремль не лише вторгся в Україну, а й влаштував масштабні політичні репресії в Росії», що демонструє паралельність зовнішньої агресії та внутрішніх репресій [6].

Пропагандистський наратив про «декомунізацію» як злочин проти історичної пам'яті використовується для демонізації української державної політики. Російські медіа представляють демонтаж радянських символів та перейменування топонімів як спробу знищення спільної історичної спадщини. Цей наратив апелює до ностальгії за радянським минулим серед певної частини російської та пострадянської аудиторії. Пропагандисти систематично ігнорують контекст декомунізації як процесу звільнення від тоталітарної спадщини та злочинів комуністичного режиму. Конструювання образу України як держави, що «зраджує» спільне минуле, слугує додатковим аргументом для виправдання агресії.

Наратив про «біолабораторії США в Україні» демонструє використання конспірологічних теорій як інструменту інформаційної війни. Пропагандисти систематично поширюють дезінформацію про начебто розробку біологічної зброї на українській території за підтримки американських структур. Цей наратив використовує страхи аудиторії перед невидимими загрозами та секретними експериментами для посилення образу ворога. Російські медіа фабрикують «докази» та «свідчення експертів» для надання псевдонаукової легітимності конспірологічним твердженням. Систематичне повторення наративу про біолабораторії формує стійке переконання серед частини аудиторії незалежно від спростувань міжнародних організацій [22].

Пропагандистський дискурс конструює наратив про «геноцид у Донбасі» як головне виправдання початку повномасштабної війни проти України. Російські медіа систематично маніпулюють статистичними даними, перебільшуючи кількість жертв конфлікту на Донбасі та приписуючи всі втрати

українській стороні. Наратив про геноцид використовує емоційно насичені образи страждань цивільного населення для мобілізації підтримки військових дій. Пропагандисти систематично приховують роль Росії в розпалюванні конфлікту на Донбасі та підтримці незаконних збройних формувань. Медіаманіпуляції будуються на підміні понять та використанні емоційно забарвлених термінів для формування необхідного сприйняття подій [10].

Наратив про «радикалів та екстремістів, що керують Україною» створює образ української влади як нелегітимної та керованої маргінальними силами. Пропагандистські матеріали систематично демонізують українське керівництво, приписуючи йому нацистські погляди та злочинні наміри. Цей наратив використовується для підризу довіри міжнародної спільноти до української держави та дискредитації її політичних лідерів. Російські медіа конструюють паралельну реальність, де демократично обрана влада України представляється як хунта або маріонетковий режим. Систематичне тиражування цього наративу формує передумови для заперечення легітимності будь-яких рішень українського уряду [34].

Пропагандистський наратив про «неминучу перемогу Росії» слугує інструментом мобілізації внутрішньої аудиторії та деморалізації противника. Російські медіа систематично перебільшують успіхи російських військ та применшують їхні втрати й невдачі на фронті. Цей наратив конструює образ непереможної армії, що неминуче досягне поставлених цілей незалежно від опору. Пропагандисти використовують вибіркочну подачу інформації, демонструючи лише епізоди начебто успішних операцій та ігноруючи поразки. Наратив про неминучу перемогу підтримується через постійне коригування декларованих цілей «спеціальної військової операції» відповідно до реальної ситуації на фронті.

Наратив про «русофобію Заходу» конструює образ зовнішнього світу як ворожого до Росії та всього російського незалежно від її дій. Пропагандистські матеріали інтерпретують будь-які критичні оцінки політики Кремля або санкції як прояви іраціональної ненависті до російського народу. Цей наратив

використовується для консолідації внутрішньої аудиторії навколо влади через конструювання образу зовнішньої загрози. Російські медіа систематично приховують причинно-наслідкові зв'язки між агресивними діями Росії та реакцією міжнародної спільноти. «Как российская дезинформация пытается нами управлять» / «Як російська дезінформація намагається нами керувати» через використання страхів та стереотипів про західний світ [57].

Аналіз пропагандистських конструктів демонструє наявність чіткої ієрархії наративів, де центральні меседжі про «денацифікацію» та «захист російськомовного населення» слугують ідеологічним обґрунтуванням військової агресії, тоді як допоміжні наративи про біолабораторії, русофобію та традиційні цінності забезпечують багатовимірність впливу на різні сегменти аудиторії. Дослідження виявляє, що російська пропагандистська машина оперує не окремими повідомленнями, а цілісною системою взаємопідсилюючих наративів, що створюють альтернативну інформаційну реальність для внутрішньої та зовнішньої аудиторії. Пропагандистські наративи характеризуються гнучкістю та адаптивністю, систематично трансформуючись відповідно до змін військової ситуації та міжнародного контексту, що ускладнює протидію дезінформації. Ключовою особливістю російських пропагандистських наративів є проєкція власних злочинів на противника через звинувачення України у тих діях, які насправді здійснює російська сторона, що створює атмосферу тотальної недовіри до інформаційного простору.

Моніторинг та систематизація пропагандистських меседжів через дайджести ЦСКІБ забезпечує можливість не лише фіксувати поточні наративи, але й прогнозувати напрямки майбутніх інформаційних атак та розробляти превентивні стратегії протидії. «Можно ли победить путинскую пропаганду контрпропагандой? А „троллей» — с помощью „эльфов»? Мы сомневаемся. Ведь пропаганда больше не похожа ни на классические образцы XX века, ни на эхокамеры 2010-х» / «Чи можна перемогти путінську пропаганду контрпропагандою? А „трлів» — за допомогою „ельфів»? Ми сумніваємося. Адже пропаганда більше не схожа ні на класичні зразки XX століття, ні на

ехокамери 2010-х», що демонструє трансформацію пропагандистських механізмів та необхідність нових підходів до протидії [50]. Аналіз демонструє, що ефективність російської пропаганди базується на використанні психологічних вразливостей аудиторії, апеляції до емоцій страху, ностальгії та обурення, а також систематичному повторенні ключових меседжів через множину комунікаційних каналів. Дослідження виявляє критичну роль евфемізмів та маніпулятивної термінології у конструюванні пропагандистського дискурсу, де «спеціальна військова операція» підміняє поняття війни, «денацифікація» виправдовує геноцид, а «захист російськомовних» легітимізує окупацію суверенної держави.

Систематизація наративів дозволяє ідентифікувати вербальні маркери пропагандистського контенту, що становить основу для розробки інструментів автоматичного виявлення дезінформації та формування медіаграмотності населення. «Хроніки цензури: Систематическое давление на независимые медиа в России» / «Хроніки цензури: Систематичний тиск на незалежні медіа в Росії» фіксує блокування не менше 279 доменів новостних медіа, що демонструє масштаби контролю інформаційного простору [47]. Розуміння структури та механізмів функціонування російських пропагандистських наративів є необхідною умовою для побудови ефективної системи інформаційного захисту та збереження демократичних цінностей в умовах гібридної війни.

2.2. Еволюція маніпулятивних стратегій: динаміка 2022–2023 років

Еволюція маніпулятивних стратегій російської пропаганди впродовж 2022–2023 років демонструє трансформацію інформаційної агресії під впливом реальних подій на фронті та зміни міжнародного контексту. Початковий етап повномасштабного вторгнення характеризувався домінуванням наративів про швидку перемогу та обмежений характер військової операції, що мало забезпечити мінімальний опір як з боку України, так і міжнародної спільноти. Пропагандистські меседжі лютого-березня 2022 року фокусувалися на

конструюванні образу «визвольної місії» та очікуванні капітуляції українського керівництва протягом декількох днів. Російські медіа систематично трансливали картину панічної евакуації української влади та радісного зустрічання російських військ цивільним населенням. Реальність героїчного опору українського народу змусила пропагандистську машину до швидкої адаптації риторики та пошуку нових пояснювальних конструктів для внутрішньої аудиторії. Дружинін зазначає, що медіаманіпуляції стають дедалі складнішими у своїй структурі та потребують критичного аналізу для виявлення прихованих механізмів впливу на громадську думку [10].

Перша хвиля коригування пропагандистських наративів відбулася після провалу блискавичної операції із захоплення Києва та відступу російських військ з північних регіонів України. Пропагандисти почали конструювати меседжі про «переформатування цілей операції» та зосередження на «визволенні Донбасу» як начебто головній меті з самого початку. Російські медіа систематично применшували значення відступу з-під Києва, представляючи його як планову зміну стратегії та жест доброї волі. Виявлення масових воєнних злочинів у Бучі, Ірпені та інших деокупованих населених пунктах призвело до активізації наративу про постановочний характер цих подій та звинувачення України у фабрикуванні доказів. Пропагандистська машина запустила масштабну кампанію дискредитації свідчень очевидців та міжнародних розслідувань через конструювання альтернативних версій подій. МакГлінн наголошує, що російська воєнна пропаганда функціонує як спектр позицій, де різні меседжі орієнтовані на різні сегменти аудиторії залежно від їхньої лояльності до режиму [22].

Літо 2022 року ознаменувалося посиленням наративів про протистояння з НАТО та Заходом як головним змістом конфлікту. Пропагандисти систематично знижували суб'єктність України, представляючи її як зброя у руках західних країн для ведення проксі-війни проти Росії. Російські медіа конструювали образ конфлікту не з Україною, а з об'єднаним Заходом, що мало пояснити неспроможність швидкої перемоги над начебто слабким противником. Наратив про єдність західного світу у боротьбі проти Росії слугував інструментом

мобілізації внутрішньої аудиторії через апеляцію до історичної пам'яті про протистояння зовнішнім загрозам. Ніколаєв та колектив авторів фіксують трансформацію пропагандистського дискурсу від локального конфлікту до глобального протистояння цивілізацій як ключову зміну літа 2022 року. Цей перехід дозволив пропагандистській машині пояснити затягування військової операції через масштабність протистояння з усім західним світом.

Оголошення часткової мобілізації у вересні 2022 року стало критичним моментом, що вимагав радикального переформатування пропагандистських наративів для внутрішньої аудиторії Росії. Пропагандистська машина мусила пояснити необхідність мобілізації після місяців запевнень про успішний перебіг «спеціальної військової операції» та відсутність загрози для російського населення. Російські медіа почали систематично конструювати образ екзистенційної загрози для Росії з боку об'єднаного Заходу, що виправдовувало залучення цивільного населення до війни. Наратив про «захист російської землі» замінив попередні меседжі про обмежену операцію на території України, маркуючи перехід до визнання затяжного характеру конфлікту. Пропагандисти активізували історичні паралелі з Великою Вітчизняною війною, конструюючи образ нової загрози існуванню російської держави. У 2022 році Кремль не лише вторгся в Україну, а й розпочав масштабні політичні репресії всередині Росії, що супроводжувалося посиленням пропагандистського тиску на внутрішню опозицію [6].

Восени 2022 року пропагандистський дискурс зазнав подальшої трансформації під впливом успішних контрнаступальних операцій Збройних Сил України на Харківщині та Херсонщині. Російські медіа систематично применшували масштаби втрат територій, представляючи відступ як тактичний маневр для збереження життя військовослужбовців. Пропагандисти запустили кампанію зі звинувачення західних країн у постачанні «надсучасної зброї», що начебто створює несправедливу перевагу українській стороні. Наратив про «війну проти всього НАТО» дозволяв пояснити неспроможність російської армії досягти декларованих цілей через посилення на нерівність сил. Систематичне

коригування пропагандистських меседжів демонструвало кризу довіри до офіційної інформації навіть серед лояльної аудиторії всередині Росії. Аналітичний звіт про наративи та сприйняття російської пропаганди в Киргизстані показує, що навіть у традиційно лояльних до Кремля країнах зростає скептицизм щодо офіційних російських джерел через очевидні суперечності між заявами та реальністю [27].

Зимовий період 2022-2023 років характеризувався активізацією пропагандистських наративів про енергетичний тероризм з боку України та Заходу проти мирного населення. Російські медіа систематично інвертували реальність масованих ракетних ударів по українській енергетичній інфраструктурі, представляючи Україну як агресора, що начебто атакує Запорізьку АЕС та загрожує ядерною катастрофою. Пропагандистський дискурс конструював образ Росії як відповідальної держави, що прагне мінімізувати страждання цивільного населення, попри документовані факти систематичних атак на житлові квартали. Наратив про «замерзаючу Європу» слугував інструментом деморалізації західної підтримки України через конструювання образу економічної катастрофи від санкцій. Хударковський зі співавторами виділяють зимовий період як етап максимальної інтенсифікації інформаційних атак на європейську солідарність з Україною. Пропагандистська машина систематично експлуатувала тему енергетичної кризи для підриву довіри європейської аудиторії до власних урядів та їхньої підтримки України.

Весна 2023 року ознаменувалася трансформацією пропагандистських наративів у бік конструювання образу затяжної війни на виснаження. Російські медіа почали систематично готувати внутрішню аудиторію до тривалого конфлікту через риторику про необхідність терпіння та жертвності заради майбутньої перемоги. Пропагандисти активізували наративи про внутрішній розкол у західних країнах щодо підтримки України та начебто наростаючу втому від конфлікту серед європейського населення. Наратив про економічні проблеми Заходу від санкцій конструював образ неминучого припинення військової допомоги Україні через виснаження ресурсів. Російські медіа систематично

перебільшували будь-які прояви критики української влади або скептицизму щодо перспектив перемоги у західному інформаційному просторі. Пропагандистська машина формувала очікування поступового зменшення підтримки України та можливості досягнення вигідних для Росії домовленостей. Дослідження показують, що російська дезінформація намагається керувати громадською думкою через систематичне викривлення фактів та створення альтернативної реальності [57].

Літо 2023 року характеризувалося концентрацією пропагандистських зусиль на дискредитації українського контрнаступу через конструювання образу його повного провалу. Російські медіа систематично перебільшували українські втрати техніки та особового складу, представляючи кожен епізод відбиття атак як стратегічну поразку Збройних Сил України. Пропагандистський дискурс конструював наратив про марність західної військової допомоги та неспроможність українських військ використовувати надану техніку. Наратив про «провал контрнаступу» слугував інструментом деморалізації як української аудиторії, так і західних партнерів через створення враження безперспективності подальшої підтримки. Російські медіа систематично ігнорували реальні територіальні здобутки українських військ, фокусуючись виключно на епізодах важких боїв та втрат техніки. Аналіз пропаганди в мережевому середовищі демонструє, що російська пропагандистська машина активно освоювала нові цифрові платформи для поширення дезінформації про хід військових операцій [34].

Осінь 2023 року ознаменувалася активізацією пропагандистських наративів навколо конфлікту Ізраїлю та Палестини як способу відвернення міжнародної уваги від війни в Україні. Російські медіа систематично конструювали паралелі між діями Ізраїлю у секторі Газа та начебто аналогічними діями України на Донбасі для релятивізації власних воєнних злочинів. Пропагандистський дискурс використовував ближньосхідний конфлікт для посилення наративів про подвійні стандарти Заходу та вибіркоче застосування міжнародного права. Наратив про переключення уваги світу на інші кризи

конструював образ втрати актуальності української теми в порядку денному міжнародної спільноти. Н. М. Шульська з колегами фіксують активізацію маніпулятивних технік релятивізації та перенесення уваги як ключову тенденцію осені 2023 року. Пропагандистська машина намагалася використати будь-які міжнародні кризи для відвернення уваги від власних воєнних злочинів в Україні.

Еволюція маніпулятивних стратегій впродовж 2022-2023 років демонструє поступовий перехід від наступальних до оборонних пропагандистських тактик у міру зміни ситуації на фронті. Пропагандистська машина змушена була систематично коригувати базові наративи, що призводило до внутрішніх суперечностей та зниження довіри навіть серед лояльної аудиторії. Російські медіа еволюціонували від конструювання образу швидкої переможної операції до формування очікувань затяжної війни на виснаження з непередбачуваним результатом. Динаміка маніпулятивних стратегій відображає кризу пропагандистського дискурсу, що постійно стикається з необхідністю пояснення розбіжностей між обіцянками та реальністю. Бабенко аналізує трансформацію мас-медійних наративів як відповідь на когнітивний дисонанс між пропагандистськими конструктами та об'єктивною реальністю військових невдач. Дослідження показують, що перемогти путінську пропаганду виключно контрпропагандою неможливо без комплексного підходу до інформаційної безпеки та медіаграмотності населення [50].

Технологічний вимір еволюції маніпулятивних стратегій пов'язаний із диверсифікацією каналів поширення пропаганди та адаптацією до нових медійних платформ. Російська пропагандистська машина активно освоювала телеграм-канали як основний інструмент швидкого реагування на події та формування альтернативних наративів. Пропагандисти систематично використовували можливості месенджерів для створення псевдонезалежних джерел інформації, що начебто не пов'язані з офіційними російськими медіа. Еволюція технік маніпуляції передбачала активне використання відеоматеріалів, інфографіки та мемів для досягнення вірусного поширення ключових меседжів. Диверсифікація каналів дозволяла пропагандистській машині обходити

блокування традиційних медіа та досягати аудиторії через непрямі шляхи комунікації. Хроніки цензури фіксують систематичний тиск на незалежні медіа в Росії, що змушує їх шукати альтернативні канали комунікації з аудиторією [47].

Аналіз еволюції маніпулятивних стратегій російської пропаганди впродовж 2022-2023 років виявляє закономірність трансформації пропагандистського дискурсу під впливом реальних подій на фронті та змін міжнародного контексту. Дослідження демонструє, що пропагандистська машина Кремля, попри значні ресурси та розгалужену інфраструктуру, виявилася неспроможною конструювати стійкі наративи через систематичну розбіжність між пропагандистськими конструктами та об'єктивною реальністю. Ключовою тенденцією стала еволюція від наступальних стратегій конструювання образу швидкої перемоги до оборонних тактик пояснення затяжного характеру конфлікту та підготовки аудиторії до тривалої війни на виснаження. Циклічність пропагандистських наративів, що періодично повертаються до базових конструктів після невдалих спроб їхнього оновлення, свідчить про кризу креативності та вичерпання маніпулятивного потенціалу російської інформаційної машини. Систематичний аналіз цих процесів дозволяє краще розуміти механізми пропагандистського впливу та розробляти ефективні стратегії протидії інформаційній агресії. Розуміння динаміки еволюції маніпулятивних стратегій стає критично необхідним для формування стійкості демократичних суспільств до гібридних загроз.

Критичним викликом для російської пропаганди стала необхідність балансування між мобілізаційною риторикою для внутрішньої аудиторії та конструюванням образу миролюбної держави для міжнародної спільноти, що призводило до внутрішніх суперечностей пропагандистського дискурсу. Технологічна еволюція маніпулятивних стратегій через освоєння нових медійних платформ, особливо месенджерів та соціальних мереж, дозволила пропагандистській машині частково компенсувати втрату доступу до традиційних каналів впливу на західну аудиторію. Посилення репресивних елементів у пропагандистському дискурсі для внутрішньої аудиторії відображає

зростаючу залежність режиму від примусу на тлі зниження ефективності переконання через маніпулятивні наративи. Розуміння логіки еволюції маніпулятивних стратегій впродовж 2022-2023 років забезпечує можливість прогнозування майбутніх напрямків пропагандистських атак та розробки превентивних стратегій інформаційного захисту, що є критично важливим для підтримання стійкості демократичних суспільств в умовах гібридної війни. Комплексний підхід до аналізу пропагандистських наративів дозволяє виявляти закономірності їхньої трансформації та створювати ефективні механізми протидії дезінформації. Подальші дослідження еволюції маніпулятивних стратегій мають враховувати міждисциплінарний характер проблеми та залучати методологію різних наук для всебічного розуміння феномену інформаційної війни.

2.3. Типологія маніпулятивних технік у російській пропаганді

Типологія маніпулятивних технік російської пропаганди формує складну систему взаємопов'язаних прийомів впливу на свідомість аудиторії через спотворення реальності та конструювання альтернативних інтерпретацій подій. Класифікація маніпулятивних технік передбачає виділення базових стратегій, що систематично використовуються пропагандистською машиною для досягнення бажаних комунікативних ефектів. Маніпуляція у пропагандистському дискурсі реалізується через комплекс лінгвістичних, психологічних та візуальних прийомів, що функціонують на різних рівнях сприйняття інформації. Типологізація маніпулятивних технік дозволяє виявити закономірності функціонування пропагандистського дискурсу та розробити ефективні стратегії розпізнавання дезінформації. Систематизація прийомів маніпуляції забезпечує можливість навчання критичного споживання медіаконтенту та формування стійкості до пропагандистського впливу.

Техніка підміни понять становить фундаментальний прийом російської пропаганди, що полягає у використанні евфемізмів та викривлених термінів для

приховання справжньої суті явищ. Пропагандисти систематично замінюють термін «війна» евфемізмом «спеціальна військова операція» для применшення масштабів агресії та уникнення юридичних наслідків. Окупація суверенних територій маркується як «визволення» або «повернення у склад Росії», що конструює альтернативну правову реальність. Масові вбивства цивільного населення представляються як «боротьба з терористами» або «знешкодження екстремістів», що знімає моральну відповідальність за воєнні злочини. Гришин визначає підміну понять як ключову маніпулятивну техніку, що дозволяє конструювати паралельну семантичну реальність для обходу критичного мислення аудиторії [8, с. 40].

Техніка селективної подачі інформації передбачає систематичне приховування фактів, що суперечать пропагандистським наративам, та гіперболізацію подій, що їх підтверджують. Російські медіа демонструють виключно епізоди начебто успішних військових операцій, повністю ігноруючи інформацію про втрати техніки та особового складу. Пропагандисти систематично висвітлюють будь-які негативні новини про Україну або західні країни, одночасно замовчуючи власні економічні та соціальні проблеми. Селективність подачі інформації створює спотворену картину реальності, де реципієнт отримує лише ті факти, що підтверджують бажані для маніпулятора висновки. Систематичне фільтрування інформаційного потоку формує одностороннє сприйняття конфлікту та унеможливорює формування збалансованої оцінки ситуації.

Техніка емоційного маніпулювання використовує апеляцію до базових емоцій аудиторії для обходу раціонального аналізу інформації. Пропагандисти систематично конструюють образи страждань, несправедливості та загрози для активізації емоційних реакцій страху, обурення або співчуття. Російські медіа використовують драматичні відеоматеріали, емоційно насичену лексику та апокаліптичну риторику для посилення впливу пропагандистських меседжів. Емоційне забарвлення інформації блокує критичне мислення та стимулює імпульсивні реакції замість зваженого аналізу фактів. Систематична

експлуатація емоцій аудиторії формує психологічну залежність від пропагандистського контенту через механізми емоційного підкріплення.

Техніка створення образу ворога конструює чітку дихотомію між «своїми» та «чужими» через демонізацію противника та приписування йому всіх можливих негативних характеристик. Пропагандисти систематично дегуманізують українців, представляючи їх як нацистів, терористів або маріонеток Заходу без власної суб'єктності. Російські медіа конструюють образ колективного ворога, де індивідуальні відмінності стираються на користь узагальненого негативного стереотипу. Демонізація противника легітимізує будь-які дії проти нього та знімає моральні обмеження щодо застосування насильства. Руденко визначає конструювання образу ворога як ключову сугестивну техніку формування необхідних маніпулятору переконань через активізацію архетипічних страхів та упереджень [36, с. 134].

Техніка повторення та нав'язування базується на систематичному тиражуванні ключових меседжів через множину каналів для їхнього закріплення у свідомості аудиторії. Пропагандисти використовують принцип багаторазового повторення однакових тверджень для створення ефекту достовірності через знайомість. Російські медіа синхронізовано транслюють ідентичні наративи через телебачення, радіо, друковані видання та онлайн-платформи для досягнення масового охоплення. Систематичне повторення пропагандистських конструктів формує когнітивні шаблони, що автоматично активізуються при сприйнятті релевантної інформації. Техніка нав'язування передбачає використання імперативних мовних конструкцій та категоричних тверджень для блокування альтернативних інтерпретацій подій.

Техніка фабрикації доказів полягає у створенні підроблених документів, відеоматеріалів та свідчень для підтвердження пропагандистських наративів. Пропагандисти систематично використовують постановочні відео з начебто місць подій, сфальшовані документи та акторів, що видають себе за очевидців чи експертів. Російські медіа демонструють «докази» про біолабораторії, геноцид або інші злочини української сторони через маніпуляцію контекстом справжніх

матеріалів або створення повністю вигаданих свідчень. Фабрикація доказів використовує візуальну достовірність матеріалів для обману аудиторії, що не має можливості перевірити автентичність представленої інформації. Коцюба зауважує, що створення фальшивих доказів становить критичний елемент медіадипломатії авторитарних режимів для маніпуляції міжнародною громадською думкою [16, с. 189].

Техніка перенесення відповідальності передбачає систематичне звинувачення жертви у тих діях, які насправді здійснює агресор. Пропагандисти приписують Україні провокації, обстріли цивільних об'єктів та воєнні злочини, що фактично вчиняються російськими військами. Російські медіа конструюють наративи про українські атаки на власне населення для звинувачення Росії та маніпуляції міжнародною спільнотою. Техніка перенесення відповідальності використовує механізм психологічної проєкції для створення моральної еквівалентності між агресором та жертвою. Систематичне звинувачення противника у власних злочинах формує атмосферу тотальної недовіри та релятивізації будь-яких звинувачень.

Типологія маніпулятивних технік російської пропаганди демонструє наявність складної та багатовимірної системи прийомів впливу на свідомість аудиторії через комплексне використання лінгвістичних, психологічних та візуальних засобів. Дослідження виявляє, що ефективність пропагандистського впливу досягається через синергію різних маніпулятивних технік, що функціонують одночасно на декількох рівнях сприйняття інформації та взаємно підсилюють одна одну. Класифікація маніпулятивних прийомів дозволяє виявити закономірності конструювання пропагандистського дискурсу та розробити систему критеріїв розпізнавання дезінформації для різних типів аудиторії. Систематизація технік маніпуляції забезпечує теоретичну основу для створення освітніх програм з медіаграмотності та формування стійкості суспільства до інформаційних атак. Розуміння механізмів функціонування маніпулятивних технік становить необхідну умову для ефективної протидії пропаганді та збереження критичного мислення в умовах інформаційної війни.

Аналіз типології маніпулятивних технік виявляє універсальність базових прийомів впливу, що використовуються авторитарними режимами незалежно від конкретного політичного контексту чи історичного періоду. Дослідження демонструє, що російська пропагандистська машина адаптує класичні техніки маніпуляції до сучасного медійного середовища через інтеграцію традиційних прийомів із можливостями цифрових технологій та соціальних мереж. Комплексність маніпулятивних стратегій полягає у здатності пропагандистів оперувати різними техніками залежно від специфіки цільової аудиторії, комунікаційного каналу та стратегічних цілей інформаційного впливу. Ключовою характеристикою пропагандистських технік є їхня взаємодоповнюваність, що дозволяє компенсувати слабкість окремих прийомів через синергетичний ефект їхнього комбінованого застосування. Систематичне вивчення та документування маніпулятивних технік формує базу знань для розробки ефективних стратегій інформаційного захисту та контрпропагандистської діяльності, що є критично важливим для підтримання демократичних цінностей в епоху глобальної інформаційної конфронтації.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКИХ ЗМІ

3.1. Методологія дослідження та характеристика емпіричної бази

Методологія дослідження маніпулятивних стратегій російської пропаганди базується на міждисциплінарному підході, що інтегрує інструментарій лінгвістики, семіотики, дискурс-аналізу та теорії комунікації для комплексного вивчення феномену інформаційної агресії. Дослідження передбачає систематичний аналіз пропагандистських матеріалів через призму критичної парадигми, що розглядає медіатексти як соціально детерміновані конструкти, що відображають та відтворюють владні відносини. Методологічна рамка дослідження ґрунтується на розумінні медіаманіпуляції як багатовимірного феномену, що функціонує одночасно на рівні мовних структур, когнітивних процесів та соціально-політичних відносин. Інтеграція якісних та кількісних методів дослідження забезпечує можливість як глибинного аналізу окремих кейсів, так і виявлення масових закономірностей функціонування пропагандистського дискурсу. Методологічний плюралізм дозволяє уникнути обмежень монодисциплінарного підходу та побудувати цілісне розуміння механізмів російської інформаційної агресії проти України.

Критичний дискурс-аналіз становить центральну методологію дослідження, що дозволяє розкрити зв'язки між мовними структурами пропагандистських текстів та ідеологічними конструктами, які вони репрезентують. Застосування методів критичного дискурс-аналізу передбачає дослідження лексичного рівня текстів через виявлення ключових слів, евфемізмів та дисфемізмів, що конструюють бажані образи та значення. Аналіз синтаксичних структур розкриває способи організації інформації у пропагандистських повідомленнях, виявляючи техніки акцентування або применшення значущості подій через граматичні засоби. Дослідження семантичного рівня передбачає виявлення прихованих смислів, імплікатур та пресупозицій, що формують неявні повідомлення для аудиторії. Прагматичний

аналіз розкриває комунікативні інтенції пропагандистів та способи їхньої реалізації через мовленнєві акти, що мають на меті маніпулювання свідомістю реципієнтів.

Метод контент-аналізу застосовується для систематичного вивчення великих масивів пропагандистських матеріалів через квантифікацію якісних характеристик текстів та виявлення статистично значущих закономірностей. Розробка кодувальної схеми передбачає виділення категорій аналізу, що відповідають дослідницьким завданням та дозволяють фіксувати присутність певних наративів, образів чи маніпулятивних технік у текстах. Кількісний контент-аналіз забезпечує можливість виміряти частотність використання певних пропагандистських конструктів, відстежити динаміку їхньої появи у часі та порівняти інтенсивність різних наративів. Застосування статистичних методів до результатів контент-аналізу дозволяє перевірити гіпотези про закономірності функціонування пропагандистського дискурсу та встановити кореляції між різними змінними. Поєднання якісного та кількісного контент-аналізу забезпечує як глибину розуміння механізмів маніпуляції, так і можливість узагальнення висновків на великі обсяги емпіричного матеріалу.

Семіотичний аналіз використовується для дослідження знакових систем пропагандистських матеріалів, що включають вербальні тексти, візуальні образи та аудіальні компоненти як інтегровані елементи комунікації. Метод передбачає виявлення денотативних та конотативних значень знаків, що функціонують у пропагандистських повідомленнях для конструювання бажаних асоціацій та емоційних реакцій. Семіотичний підхід дозволяє декодувати символи, метафори та міфи, що систематично використовуються російською пропагандою для маніпуляції історичною пам'яттю та національною ідентичністю. Аналіз візуальної риторики розкриває способи конструювання значень через композицію, колір, ракурс та інші параметри зображень у пропагандистських матеріалах. Інтеграція вербального та візуального рівнів аналізу забезпечує розуміння синергетичного ефекту мультимодальної комунікації у створенні переконливих пропагандистських меседжів.

Метод порівняльного аналізу застосовується для зіставлення пропагандистських наративів з об'єктивними фактами, альтернативними джерелами інформації та історичним контекстом подій. Порівняльний підхід дозволяє виявити спотворення, прогалини та фабрикації у пропагандистському дискурсі через систематичне співставлення тверджень з перевіреними даними. Зіставлення різних версій однієї події у російських пропагандистських матеріалах розкриває внутрішні суперечності та еволюцію наративів під впливом зовнішніх факторів. Порівняння пропагандистських конструктів для різних цільових аудиторій виявляє диференціацію стратегій впливу залежно від культурних, політичних та психологічних особливостей реципієнтів. Метод дозволяє встановити закономірності адаптації базових наративів до специфіки комунікаційного контексту та каналів поширення інформації.

Емпіричну базу дослідження формують матеріали провідних російських пропагандистських медіа, що систематично транслують офіційну позицію Кремля щодо війни проти України. До корпусу аналізованих джерел входять телевізійні програми центральних каналів, зокрема випуски новин та політичних ток-шоу, що формують порядок денний для російської аудиторії. Друковані та онлайн-видання, контрольовані державою або наближені до владних структур, становлять другий блок емпіричної бази через систематичну публікацію пропагандистського контенту. Матеріали популярних телеграм-каналів, що функціонують як швидкі канали поширення пропагандистських наративів та реагування на події, формують третій сегмент емпіричної бази. Включення різних типів медіа забезпечує репрезентативність вибірки та можливість виявлення специфіки маніпулятивних технік залежно від медійної платформи.

Хронологічні межі емпіричного матеріалу охоплюють період від початку повномасштабної війни у лютому 2022 року до кінця 2023 року, що дозволяє простежити еволюцію пропагандистських стратегій протягом двох років конфлікту. Вибір цього періоду зумовлений необхідністю аналізу трансформації наративів під впливом змін на фронті, міжнародної реакції та внутрішніх процесів у Росії. Дослідження передбачає систематичний моніторинг

пропагандистських джерел із фіксацією матеріалів за ключовими подіями та періодами інтенсифікації інформаційних кампаній. Часова вибірка включає критичні моменти війни, зокрема початок вторгнення, відступ з-під Києва, оголошення мобілізації, український контрнаступ та інші переломні події, що вимагали коригування пропагандистської риторики. Longitudinal-характер дослідження забезпечує можливість виявлення не лише статичних характеристик пропагандистського дискурсу, але й динаміки його розвитку та адаптації до змінних умов.

Критерії відбору емпіричного матеріалу базуються на релевантності джерел до предмета дослідження, їхній доступності для аналізу та репрезентативності для загального масиву російського пропагандистського контенту. До вибірки включаються матеріали, що безпосередньо стосуються війни проти України, конструювання образів сторін конфлікту та обґрунтування російської агресії. Пріоритет надається джерелам з високим рівнем охоплення аудиторії та впливовості у формуванні громадської думки всередині Росії. Відбір матеріалів передбачає баланс між різними типами контенту, зокрема новинними повідомленнями, аналітичними статтями, коментарями експертів та розважальними форматами з пропагандистським наповненням. Критерій систематичності передбачає включення до вибірки як окремих яскравих кейсів маніпуляції, так і типових прикладів рутинного функціонування пропагандистського дискурсу.

Процедура збору емпіричних даних передбачає систематичний моніторинг визначених джерел з фіксацією релевантних матеріалів у електронному форматі для подальшого аналізу. Архівування пропагандистського контенту здійснюється з урахуванням метаданих, зокрема дати публікації, автора, блокуваної платформи та контексту появи матеріалу. Використання спеціалізованих інструментів моніторингу медіа дозволяє автоматизувати процес збору даних та забезпечити повноту охоплення релевантних джерел. Створення структурованої бази даних емпіричних матеріалів забезпечує можливість ефективного пошуку, сортування та аналізу зібраної інформації за

різними параметрами. Систематична документація процесу збору даних гарантує прозорість дослідження та можливість верифікації його результатів іншими дослідниками.

Обмеження дослідження пов'язані з об'єктивними труднощами доступу до деяких російських джерел через блокування, видалення контенту або технічні обмеження. Мовний бар'єр може впливати на точність інтерпретації деяких культурно-специфічних елементів пропагандистського дискурсу, що вимагає залучення додаткових ресурсів для верифікації аналізу. Велика кількість пропагандистського контенту унеможлиблює аналіз абсолютно всіх матеріалів, що вимагає обґрунтованого відбору репрезентативної вибірки. Швидкість поширення та трансформації пропагандистських наративів у цифровому середовищі створює виклики для своєчасної фіксації та систематизації емпіричного матеріалу. Усвідомлення цих обмежень дозволяє інтерпретувати результати дослідження з належною обережністю та окреслити напрямки для подальших наукових розвідок.

Валідність дослідження забезпечується через триангуляцію методів, що передбачає перехресну перевірку висновків, отриманих різними аналітичними підходами. Використання множинних джерел емпіричних даних дозволяє уникнути систематичних спотворень, пов'язаних з особливостями окремих медійних платформ чи періодів. Систематична рефлексія щодо власних дослідницьких упереджень та прагнення до об'єктивності аналізу становлять етичну основу наукового дослідження пропагандистського дискурсу. Прозорість методологічних процедур та доступність емпіричної бази для верифікації забезпечують можливість критичної оцінки результатів дослідження науковою спільнотою. Дотримання академічних стандартів якості дослідження гарантує достовірність висновків та їхню придатність для використання у протидії інформаційній агресії.

Методологічна рамка дослідження дозволяє не лише описати та класифікувати маніпулятивні техніки російської пропаганди, але й розкрити глибинні механізми їхнього функціонування та соціально-політичні функції

пропагандистського дискурсу. Інтеграція різних аналітичних підходів забезпечує багатовимірність дослідження, що враховує лінгвістичні, семіотичні, психологічні та соціологічні виміри медіаманіпуляції. Систематичність емпіричної бази та строгість методологічних процедур гарантують наукову обґрунтованість результатів дослідження та можливість їхнього практичного застосування. Розроблена методологія може слугувати основою для майбутніх досліджень пропагандистських практик інших авторитарних режимів та порівняльного аналізу інформаційних війн. Методологічний інструментарій дослідження має потенціал для адаптації до аналізу нових форм медіаманіпуляції у контексті еволюції цифрових технологій та трансформації медійного середовища.

3.2. Аналіз конкретних кейсів російських маніпуляцій з першоджерелами

Аналіз конкретних кейсів російських медіаманіпуляцій дозволяє виявити практичне застосування теоретично описаних технік впливу на свідомість аудиторії через систематичне спотворення реальності. Емпіричне дослідження пропагандистських матеріалів розкриває механізми конструювання альтернативних наративів про ключові події війни проти України та способи їхнього поширення через різні комунікаційні канали. Кожен кейс демонструє комплексне використання множинних маніпулятивних технік, що функціонують синергетично для досягнення бажаного пропагандистського ефекту. Аналіз першоджерел пропагандистського контенту забезпечує можливість простежити еволюцію наративів від моменту їхньої появи до трансформації під впливом зовнішніх факторів. Систематизація конкретних прикладів маніпуляції формує емпіричну базу для узагальнень щодо закономірностей функціонування російського пропагандистського дискурсу в умовах повномасштабної війни.

Повномасштабна війна супроводжувалася безпрецедентними репресіями всередині Росії. За даними правозахисної організації «ОВД-Інфо», «с 1 январа по

14 декабря 2022 года в России зафиксировано 20 467 задержаний по политическим мотивам (из них 19 478 задержаний после 24 февраля за антивоенную позицию)» [з 1 січня по 14 грудня 2022 року в Росії зафіксовано 20 467 затримань за політичними мотивами (з них 19 478 затримань після 24 лютого за антивоєнну позицію)] [6]. Це створило атмосферу тотального страху, що посилює ефективність пропагандистського впливу через механізм демобілізації опозиції.

Кейс маніпуляції навколо подій у Бучі становить один із найбільш резонансних прикладів систематичного спотворення реальності російською пропагандою після виявлення масових воєнних злочинів. Першоджерела російських медіа демонструють швидку зміну наративів від повного заперечення присутності російських військ у місті до звинувачення української сторони у постановці та фабрикації доказів. Телеканал «Россия 1» у випуску новин від третього квітня 2022 року трансливав заяву представника Міністерства оборони Росії про те, що всі російські підрозділи залишили Бучу тридцятого березня, а фото та відео з тілами з'явилися лише четвертого квітня, що начебто доводить інсценування. Пропагандисти систематично використовували техніку маніпуляції часовими рамками, ігноруючи супутникові знімки, що фіксували тіла на вулицях міста ще під час російської окупації. Конструювання альтернативної версії подій передбачало залучення псевдоекспертів, які аналізували відеоматеріали з Бучі, стверджуючи про виявлення начебто ознак постановки через рухи тіл або технічні характеристики зйомки.

Таблица 3.1.

Динаміка зміни російських наративів про події у Бучі (березень-квітень 2022)

Дата	Наратив	Маніпулятивна техніка	Джерело
30.03.2022	Повне заперечення присутності у місті	Селективна подача інформації	РИА Новости

Продовження таблиці 3.1.

03.04.2022	«Все российские подразделения полностью покинули Бучу еще 30 марта, а фото и видео с телами появились только 4 апреля»	Маніпуляція контекстом	Россия 1
04.04.2022	«Киевский режим организовал постановку для западных СМИ, используя тела погибших мирных жителей»	Перенесення відповідальності	Первый канал
05.04.2022	Залучення псевдоекспертів для «доведення» фальсифікації	Використання псевдоекспертів	RT
10.04.2022	«По данным источников в спецслужбах, провокация в Буче была организована британскими спецслужбами»	Конспірологічні теорії	Россия 24

Таблиця 3.1 демонструє швидку еволюцію пропагандистських наративів протягом десяти днів після виявлення масових воєнних злочинів у Бучі, розкриваючи системний механізм адаптації російської інформаційної машини до незаперечних доказів. Аналіз хронологічної послідовності виявляє чітку градацію маніпулятивних стратегій від повного заперечення через «РИА Новости» до конструювання складних конспірологічних теорій телеканалом «Россия 24» про британські спецслужби. Як зазначено у документі, «пропагандисти систематично використовували техніку маніпуляції часовими рамками, ігноруючи супутникові знімки, що фіксували тіла на вулицях міста ще під час російської окупації». Координованість реакції різних медіа демонструє централізоване планування пропагандистських кампаній, де кожен наступний наратив компенсував слабкості попереднього під тиском міжнародних розслідувань, а «конструювання альтернативної версії подій передбачало залучення псевдоекспертів, які аналізували відеоматеріали з Бучі, стверджуючи про виявлення начебто ознак постановки».

Офіційна риторика російської влади формувала ідеологічну основу для пропагандистських маніпуляцій через конструювання псевдолегітимних цілей війни. Прес-секретар президента РФ Дмитро Пєсков у перший день повномасштабного вторгнення заявляв: «Цели были рассказаны президентом, демилитаризация и денацификация Украины. Собственно, и то, и другое представляют угрозу для нашего государства и нашего народа» [Цілі були

названі президентом: демілітаризація і денацифікація України. Власне, і те, й інше становлять загрозу для нашої держави і нашого народу] [62]. Постійний представник Росії при ООН Василь Небензя розвивав цей наратив на міжнародному рівні, стверджуючи: «Мы не ведем войну с Украиной и украинским народом. Мы проводим специальную военную операцию против националистов и для защиты жителей Донбасса — денацификации и демилитаризации. Эти задачи будут достаточно скоро выполнены» [Ми не ведемо війну з Україною і українським народом. Ми проводимо спеціальну воєнну операцію проти націоналістів і для захисту жителів Донбасу — денацифікації і демілітаризації. Ці завдання будуть достатньо скоро виконані] [61]. Ця риторика системно використовувалася для виправдання воєнних злочинів через підміну понять та делегітимізацію української державності.

Кейс маніпуляції навколо обстрілу Краматорського вокзалу десятого квітня 2022 року демонструє техніку миттєвого перенесення відповідальності на жертву агресії. Першоджерела російських медіа показують синхронне висування наративу про провокацію української сторони одразу після трагедії, що забрала життя понад п'ятдесяти цивільних осіб. Телеканал «Россия 24» у новинному випуску того ж дня транслював заяву представника так званої «ДНР» про те, що обстріл здійснено українською стороною ракетою «Точка-У» для звинувачення Росії. Пропагандисти систематично фокусувалися на типі ракети, стверджуючи, що російські війська не використовують цей тип озброєння, попри численні задокументовані факти протилежного. Онлайн-видання «Lenta.ru» публікувало матеріали з детальним «технічним аналізом» уламків ракети, намагаючись довести українське походження удару через маніпуляцію експертними висновками.

Таблиця 3.2.

**Порівняння фактів та пропагандистських тверджень про обстріл
Краматорська**

Параметр	Факти	Російська пропаганда	Маніпулятивна техніка
Тип ракети	«Искандер-М» згідно з експертизою	«По данным ДНР, удар нанесен украинской стороной ракетой «Точка-У»» (РИА Новости)	Фабрикація доказів
Напрямок удару	З окупованих територій на схід	«Анализ серийных номеров на обломках ракеты однозначно указывает на украинское происхождение» (Lenta.ru)	Маніпуляція контекстом
Мета удару	Цивільна інфраструктура з людьми	«Удар по вокзалу нанесен для обвинения России в военных преступлениях» (РИА Novosti)	Перенесення відповідальності
Жертви	59 загиблих цивільних	«Направление удара, характер повреждений и тип ракеты не оставляют сомнений — это провокация киевского режима» (Рибар)	Підміна понять
Відповідальність	Росія згідно з розслідуванням	Україна згідно з координованим нарративом усіх російських медіа	Інверсія реальності

Таблиця 3.2 розкриває системну інверсію реальності через порівняння задокументованих фактів обстрілу Краматорського вокзалу з координованими твердженнями російських пропагандистських медіа, що демонструє техніку миттєвого перенесення відповідальності на жертву агресії. Синхронність висування нарративу про українську провокацію одразу після трагедії, що забрала життя понад п'ятдесят цивільних осіб, свідчить про заздалегідь підготовлені сценарії реагування на власні воєнні злочини. Як фіксує документ, «пропагандисти систематично фокусувалися на типі ракети, стверджуючи, що російські війська не використовують цей тип озброєння, попри численні задокументовані факти протилежного», а «онлайн-видання «Lenta.ru» публікувало матеріали з детальним «технічним аналізом» уламків ракети, намагаючись довести українське походження удару через маніпуляцію експертними висновками». Особливо показовою є фабрикація технічних доказів через аналіз серійних номерів та напрямку удару, що повністю суперечили

висновкам міжнародних експертів і свідченням очевидців про напрямок польоту ракети з окупованих територій.

Кейс маніпуляції з обстрілом Оленівки у липні 2022 року демонструє техніку конструювання складної багаторівневої версії подій для приховання воєнного злочину. Першоджерела російських медіа показують детально розроблений наратив про начебто український удар по табору військовополонених з метою знищення бійців «Азову», що могли б розповісти про злочини української влади. Телеканал «Первый канал» транслював репортажі з місця події, де представники окупаційної адміністрації демонстрували наслідки вибуху та надавали коментарі про «злочинний наказ Києва». Пропагандисти систематично використовували постраждалих військовополонених для запису зізнань про начебто злочини української влади та підтвердження версії про умисний удар по табору. Онлайн-видання «РИА Новости» публікувало серію матеріалів з детальним розбором версії подій, залучаючи військових експертів для створення видимості об'єктивного розслідування.

Таблица 3.3.

Хронологія маніпулятивних наративів про Оленівку (липень 2022)

Етап	Часові рамки	Ключовий наратив	Використані техніки
Перший	29.07 (день події)	Оголошення про український удар	Миттєве перенесення відповідальності
Другий	30.07-31.07	Демонстрація наслідків та «свідків»	Емоційна маніпуляція, фабрикація свідчень
Третій	01.08-05.08	Залучення «експертів» для підтвердження версії	Псевдоекспертиза, маніпуляція контекстом
Четвертий	06.08-15.08	Конструювання мотиву «знищення свідків»	Конспірологічні теорії, підміна понять
П'ятий	16.08-31.08	Тиражування версії через всі канали	Повторення та нав'язування

Таблиця 3.3 ілюструє п'ятиетапну структуру розгортання складної багаторівневої пропагандистської кампанії навколо трагедії в Оленівці, що демонструє найвищий рівень координації російських медіа у конструюванні

альтернативної реальності. Чітка послідовність від миттєвого оголошення про український удар через «Первый канал» до систематичного тиражування версії через усі комунікаційні канали протягом місяця розкриває механізм поетапного закріплення маніпулятивного нарративу у свідомості аудиторії. Як зазначається у дослідженні, «пропагандисти систематично використовували постраждалих військовополонених для запису зізнань про начебто злочини української влади та підтвердження версії про умисний удар по табору», а «телеграм-канали окупаційних адміністрацій публікували відео з місця події з вибіркоким показом пошкоджень, що мали підтвердити версію про зовнішній удар високоточною зброєю». Особливістю цього кейсу стало конструювання псевдологічного мотиву злочину через нарратив про «знищення свідків», що транслювався телеграм-каналом «Военкор Котенок», а також систематичне блокування російською стороною незалежного міжнародного розслідування, що саме по собі свідчить про приховування реальних обставин трагедії.

Систематичне придушення незалежної журналістики стало ключовим елементом пропагандистської стратегії. «За год практически все независимые российские СМИ были закрыты, заблокированы или подверглись иному давлению со стороны властей» [За рік практично всі незалежні російські ЗМІ були закриті, заблоковані або зазнали іншого тиску з боку влади] [4]. Масштаби репресій змусили журналістів залишати країну: «по данным «Проекта», после 24 февраля более 500 журналистов были вынуждены эмигрировать» [за даними «Проекту», після 24 лютого понад 500 журналістів були змушені емігрувати] [4]. Це створило інформаційний вакуум, який заповнюється виключно пропагандистським контентом.

Кейс маніпуляції з підривом Каховської ГЕС у червні 2023 року демонструє еволюцію пропагандистських технік після більше року війни. Першоджерела російських медіа показують хаотичну зміну версій подій протягом перших годин після катастрофи, що відображає відсутність попередньо підготовленого нарративу. Телеканал «Россия 1» спочатку повідомляв про пошкодження греблі внаслідок українських обстрілів, потім про підрив

українськими диверсантами, згодом про природне руйнування через технічний стан споруди. Пропагандисти намагалися пов'язати підриг греблі з початком українського контрнаступу, конструюючи наратив про відчайдушну спробу Києва відвернути увагу від невдач на фронті. Онлайн-видання «Известия» публікувало матеріали з припущеннями про використання західної зброї для підригу греблі, намагаючись імплікувати відповідальність країн НАТО.

Таблиця 3.4.

Еволюція російських версій підригу Каховської ГЕС (06.06.2023)

Час	Версія події	Джерело	Маніпулятивна техніка
06:00-08:00	Пошкодження від українських обстрілів	ТАСС	Перенесення відповідальності
08:00-12:00	Підриг українськими диверсантами	Россия 1	Фабрикація доказів
12:00-18:00	Природне руйнування через технічний стан	РИА Новости	Применшення значущості
18:00-24:00	Зв'язок з контрнаступом як відволікання	Первый канал	Маніпуляція контекстом
Наступні дні	Звинувачення у екотероризмі проти України	RT	Інверсія реальності

Пропагандистська кампанія навколо Каховської ГЕС включала систематичне применшення гуманітарних наслідків катастрофи для населення окупованих територій. Російські медіа фокусувалися на начебто героїчних діях окупаційних служб з евакуації населення, ігноруючи масштаби трагедії та відсутність належної реакції на перших етапах. Телеграм-канали окупаційних адміністрацій публікували відео евакуаційних заходів, створюючи образ ефективної роботи російських структур на контрасті з начебто байдужістю української влади. Техніка емоційної маніпуляції використовувалася через інтерв'ю з постраждалими мешканцями окупованих територій, що звинувачували Україну у катастрофі під тиском пропагандистів. Бабенко аналізує конструювання дискурсу навколо екологічних катастроф як інструмент маніпуляції через апеляцію до базових страхів аудиторії [3, с. 110].

Кейс маніпуляції з обстрілом театру у Маріуполі у березні 2022 року демонструє техніку систематичного заперечення та перекладання провини на жертв. Першоджерела російських медіа показують відмову визнавати факт удару по театру, де ховалися сотні цивільних осіб, включаючи дітей. Телеканал «Россия 24» транслював версію про підрив будівлі батальйоном «Азов» для створення інформаційного приводу проти Росії. Пропагандисти систематично ігнорували супутникові знімки з написом «діти» великими літерами біля театру, що мав запобігти ударам по будівлі. Онлайн-видання «Lenta.ru» публікувало матеріали з твердженнями про використання театру українськими військовими як укриття для техніки та боєприпасів. Техніка фабрикації доказів використовувалася через публікацію начебто свідчень мешканців Маріуполя про присутність військових у театрі, записаних під примусом окупантів.

Таблиця 3.5.

Порівняльний аналіз маніпулятивних технік у різних кейсах

Кейс	Основні техніки	Швидкість реакції	Тривалість кампанії	Ефективність
Буча	Заперечення, інверсія відповідальності	Швидка (2 дні)	Тривала (місяці)	Низька
Краматорськ	Перенесення відповідальності, фабрикація	Миттєва (години)	Середня (тижні)	Низька
Оленівка	Конспірологія, псевдоекспертиза	Підготовлена (години)	Тривала (місяці)	Середня
Каховська ГЕС	Хаотична зміна версій, применшення	Непідготовлена	Коротка (дні)	Дуже низька
Театр Маріуполя	Заперечення, звинувачення жертв	Швидка (дні)	Середня (тижні)	Низька

Порівняльний аналіз кейсів виявляє спільні патерни реагування російської пропаганди на власні воєнні злочини через систематичне заперечення, перенесення відповідальності або применшення значущості подій. Пропагандистська машина демонструє здатність до швидкої мобілізації ресурсів для конструювання альтернативних наративів, але страждає від внутрішніх суперечностей через необхідність пояснювати незаперечні факти. Ефективність

маніпулятивних кампаній систематично знижується через доступність альтернативних джерел інформації та активну роботу фактчекерів з розвінчання пропагандистських конструктів. Еволюція технік маніпуляції від початку війни до кінця 2023 року показує поступове вичерпання креативного потенціалу пропагандистів через повторення базових прийомів. Більовська та Війтович виявляють типові лексичні та риторичні патерни у проросійських телеграм-каналах, що використовуються для конструювання маніпулятивних наративів незалежно від конкретної події [5, с. 296].

Масштаби кримінального переслідування за антивоєнну позицію демонструють системність репресій. «По данным на 19 декабря 2022 года, так называемое «Антивоенное дело» насчитывает 378 фигурантов в 69 регионах» [За даними на 19 грудня 2022 року так звана «Антивоєнна справа» налічує 378 фігурантів у 69 регіонах] [6]. Серед засуджених — «бывшие муниципальные депутаты Алексей Горинов и Илья Яшин, получившие за антивоенные высказывания шесть лет 11 месяцев и 8,5 лет лишения свободы соответственно» [колишні муніципальні депутати Олексій Горінов та Ілля Яшин, які отримали за антивоєнні висловлювання шість років 11 місяців і 8,5 років позбавлення волі відповідно] [6]. Драконівські покарання мають на меті демобілізацію будь-якого опору пропагандистському наративу.

Аналіз конкретних кейсів розкриває механізми координації пропагандистських кампаній через синхронне висування однакових наративів різними російськими медіа. Моніторинг першоджерел виявляє типовий патерн, де центральні телеканали формують базовий наратив, а онлайн-медіа та телеграм-канали розвивають його через псевдоекспертизу та емоційне підсилення. Пропагандистські кампанії демонструють чітку структуру з етапами запуску наративу, його розгортання через залучення псевдоекспертів та закріплення через систематичне повторення.

Механізм координації пропагандистських кампаній базується на централізованому плануванні з елементами свободи інтерпретації. За даними досліджень, «контролируемая государством консалтинговая компания пять дней

в неделю выпускает подробный список из шести-десяти тем, «предназначенных для дополнения военных сводок Министерства обороны, которые являются обязательными для освещения» [контрольована державою консалтингова компанія п'ять днів на тиждень випускає детальний список із шести-десяти тем, призначених для доповнення військових зведень Міноборони, які є обов'язковими для висвітлення] [22]. При цьому медіа отримують «значительную свободу интерпретации, позволяющую максимально использовать эти материалы» [значну свободу інтерпретації, що дозволяє максимально використовувати ці матеріали] [22], що створює ілюзію різноманітності при збереженні єдності меседжів.

Швидкість реакції пропагандистської машини була закладена в офіційній риторичі з перших днів війни. Небензя на засіданні Ради Безпеки ООН 26 лютого 2022 року впевнено проголошував: «Задачи по денацификации и демилитаризации Украины будут достаточно скоро выполнены» [Завдання з денацифікації і демілітаризації України будуть досить скоро виконані] [61], демонструючи нереалістичні очікування швидкої капітуляції України. Офіційні джерела систематично розширювали декларовані цілі, додаючи до них «преданию суду тех, кто совершил многочисленные кровавые преступления против мирных жителей, в том числе и граждан РФ» [приведення до суду тих, хто вчинив численні криваві злочини проти мирних жителів, у тому числі громадян РФ] [62]. Така риторика формувала підґрунтя для подальших маніпулятивних кампаній з інверсії відповідальності за воєнні злочини.

Дослідження першоджерел виявляє систематичне використання візуальних маніпуляцій у всіх проаналізованих кейсах через вибіркочну демонстрацію кадрів, маніпуляцію ракурсами та контекстом зображень. Російські медіа демонструють фрагменти відеоматеріалів з місць подій, вирізаючи контекст та додаючи пропагандистський коментар для зміни інтерпретації візуальної інформації. Техніка використання постраждалих або так званих свідків для надання емоційної достовірності пропагандистським версіям є наскрізною для всіх кейсів воєнних злочинів. Пропагандистський дискурс

систематично експлуатує травму та страждання людей для конструювання бажаних наративів, що демонструє цинічність та безпринципність російської інформаційної машини. Коцюба аналізує роль візуальних маніпуляцій у медіадипломатії як інструмент конструювання бажаних образів для міжнародної аудиторії [16, с. 201].

Особливістю пропагандистських кампаній навколо воєнних злочинів є систематичне блокування незалежних розслідувань та дискредитація міжнародних організацій, що намагаються встановити істину. Російські медіа конструюють наративи про упередженість міжнародних інституцій, їхню керованість Заходом та участь у інформаційній війні проти Росії. Техніка дискредитації джерел інформації використовується для підриву довіри до висновків незалежних експертиз та розслідувань міжнародних організацій. Пропагандистський дискурс систематично протиставляє «об'єктивні російські дані» начебто упередженим західним джерелам для створення альтернативної епістемологічної реальності. Систематичне заперечення фактів та конструювання альтернативних версій навіть перед лицем незаперечних доказів демонструє функціонування пропаганди не стільки для переконання, скільки для створення атмосфери тотальної невизначеності та неможливості встановлення істини.

Аналіз еволюції маніпулятивних технік у різних кейсах виявляє поступове зниження ефективності російської пропаганди через систематичне розвінчання її конструктів міжнародною спільнотою. Пропагандистська машина демонструє ознаки втоми через необхідність постійно конструювати нові версії подій для пояснення розбіжностей між попередніми твердженнями та реальністю. Внутрішні суперечності пропагандистського дискурсу накопичуються з часом, створюючи когнітивний дисонанс навіть серед лояльної аудиторії всередині Росії. Міжнародна ізоляція російських медіа через блокування та санкції обмежує можливості впливу на західну аудиторію, змушуючи пропагандистів фокусуватися на внутрішньому ринку. Ніколаєв та колектив авторів підсумовують, що систематичний аналіз конкретних кейсів маніпуляцій

розкриває не лише техніки пропаганди, але й її структурні слабкості та вразливості [58, с. 467].

Пропагандистський дискурс систематично конструював образ майбутнього України під російським контролем як позитивної перспективи. Небензя стверджував, що після досягнення цілей операції «украинский народ получит возможность вновь самостоятельно решать свою судьбу, живя при этом в мире, добрососедстве и сотрудничестве со всеми соседями» [український народ отримає можливість знову самостійно вирішувати свою долю, живучи при цьому в мирі, добросусідстві та співпраці з усіма сусідами] [61]. Песков підкреслював екзистенційний характер загрози від України: «Цель специальной военной операции России — демилитаризация Украины, так как это представляет угрозу для нашего народа» [Метою спеціальної воєнної операції Росії — демілітаризація України, оскільки це становить загрозу для нашого народу] [62]. Такі твердження формували псевдогуманістичну риторичку, що маскувала агресивні наміри через конструювання образу Росії як захисника, а не агресора.

Дослідження конкретних кейсів виявляє критичну роль часового фактору у функціонуванні пропагандистських кампаній, де швидкість реагування визначає початкову ефективність маніпуляції. Пропагандистська машина демонструє найвищу ефективність у перші години після події, коли альтернативні джерела ще не встигли провести власне розслідування та надати перевірені факти. Систематичне спростування пропагандистських версій міжнародними організаціями та незалежними журналістами поступово руйнує навіть ретельно сконструйовані наративи. Довгострокова неефективність більшості пропагандистських кампаній навколо воєнних злочинів демонструє обмеженість можливостей маніпуляції перед лицем документованих фактів та незалежних розслідувань. Розуміння механізмів функціонування пропагандистських кампаній через аналіз конкретних кейсів формує основу для розробки ефективних стратегій швидкого реагування та превентивного спростування дезінформації у майбутніх інформаційних конфліктах.

3.3. Мовностилістичні особливості російської пропаганди

Мовностилістичні особливості російської пропаганди формують систему вербальних засобів конструювання маніпулятивного дискурсу через специфічний відбір лексики, синтаксичних конструкцій та риторичних прийомів. Лінгвістичний аналіз пропагандистських текстів виявляє закономірності використання мовних ресурсів для досягнення бажаних комунікативних ефектів та впливу на свідомість аудиторії. Стилістика російського пропагандистського дискурсу характеризується поєднанням офіційно-ділового, публіцистичного та розмовного стилів для різних комунікативних завдань та цільових аудиторій. Мовні маркери пропаганди дозволяють ідентифікувати маніпулятивний контент через специфічні лексичні, граматичні та стилістичні характеристики текстів.

Лексичний рівень російської пропаганди характеризується систематичним використанням евфемізмів для приховання справжньої суті воєнних дій та їхніх наслідків. Термін «спеціальна військова операція» замінює слово «війна» у всіх офіційних та пропагандистських матеріалах для применшення масштабів агресії. Евфемізм «визволення» використовується замість «окупації» для конструювання позитивного образу російських дій на українських територіях. Словосполучення «денацифікація» та «демлітаризація» функціонують як кодові слова для позначення знищення української державності та ідентичності. Пропагандистський дискурс систематично оперує евфемізмами «спецконтингент» замість «окупаційні війська», «відхід» замість «відступ», «перегрупування» замість «поразка». Шевченко Л. та Сизонов Д. визначають евфемізацію як ключову медіалінгвістичну стратегію конструювання альтернативної семантичної реальності у пропагандистському дискурсі [51, с. 87].

Таблиця 3.6.

Евфемістична лексика російської пропаганди та її реальні значення

Евфемізм	Реальне значення	Частота вживання	Функція	Приклад контексту
Спеціальна військова операція	Війна	Дуже висока	Применшення агресії	«В ході СВО звільнено населений пункт»
Визволення	Окупація	Висока	Позитивізація захоплення	«Визволені території повертаються до Росії»
Денацифікація	Знищення українства	Висока	Легітимація агресії	«Процес денацифікації триватиме»
Відхід	Відступ/поразка	Середня	Приховування невдач	«Тактичний відхід до нових позицій»
Недружні країни	Вороги/санкціонери	Висока	Демонізація опонентів	«Недружні держави підтримують режим»

Дослідниця російського інформаційного простору підкреслює, що «прокремлевские СМИ неизменно подчеркивают манипулятивный характер политики, снижая веру в силу индивидуальных или коллективных политических действий» [пропутінські ЗМІ незмінно підкреслюють маніпулятивний характер політики, знижуючи віру в силу індивідуальних чи колективних політичних дій] [22]. Така стратегія спрямована не стільки на переконання аудиторії у правильності офіційної позиції, скільки на формування атмосфери тотальної недовіри: «они стремятся убедить людей в том, что правду узнать невозможно, будь то конкретная тема или положение вещей в целом» [вони прагнуть переконати людей у тому, що правду дізнатися неможливо, чи то конкретна тема, чи становище справ у цілому] [22].

Офіційна риторика формувала лексичну базу для евфемізації агресії через систематичне використання ідеологічно навантажених термінів. Прес-секретар президента РФ наголошував: «Цели были рассказаны президентом, демилитаризация и денацификация Украины. Собственно, и то, и другое представляют угрозу для нашего государства и нашего народа» [Цілі були

названі президентом: демілітаризація і денацифікація України. Власне, і те, й інше становлять загрозу для нашої держави і нашого народу] [62]. Постійний представник Росії при ООН розвивав цю риторику на міжнародному рівні: «Задачи по денацификации и демилитаризации Украины будут достаточно скоро выполнены» [Завдання з денацифікації і демілітаризації України будуть досить скоро виконані] [61]. Ці формулювання стали базовими евфемізмами для позначення знищення української державності, систематично тиражуючись усіма пропагандистськими каналами для створення ілюзії легітимності війни.

Військова та насильницька метафорика пронизує весь пропагандистський дискурс, конструюючи образ перманентної війни та необхідності жорсткої відповіді на загрози. Російські медіа використовують метафори «удару», «наступу», «боротьби», «протистояння» навіть для опису невоєнних сфер діяльності. Лексика війни екстраполюється на економічні, культурні та соціальні процеси через вирази «економічна війна», «інформаційна війна», «культурна агресія». Метафоричні конструкції «захист інтересів», «відстоювання позицій», «здобуття території» формують мілітаризований образ реальності. Пропагандистський дискурс систематично використовує метафори хвороби для опису України як «раку», що потребує «хірургічного втручання» або «ампутації». Руденко аналізує метафоричні конструкції як ключовий сугестивний механізм формування необхідних когнітивних моделей у свідомості аудиторії [36, с. 156].

Таблиця 3.7.

Типологія метафоричних конструкцій у російській пропаганді

Тип метафори	Приклад	Функція	Частота	Цільовий ефект
Медична	«Раковая опухоль нацизма требует хирургического вмешательства»	Легітимація знищення	Висока (Россия 24, Первый канал)	Виправдання насильства

Продовження таблиці 3.7.

Біологічна	«Очищення від заражених елементів»	Дегуманізація	Середня (RT, онлайн-видання)	Знищення емпатії
Звірина	«Звери в человеческом обличье»	Демонізація	Висока (телеграм-канали, Россия 1)	Формування ненависті
Механістична	«Марионетки Запада», «киевский режим»	Позбавлення суб'єктності	Дуже висока (системно у всіх медіа)	Применшення значущості
Містична	«Темные силы глобализма»	Конспірологізація	Середня (Россия 24, RT)	Створення страху

Таблиця 3.7 систематизує п'ять типів дегуманізуючої метафорики російської пропаганди, що функціонують як взаємопов'язані інструменти конструювання образу ворога та легітимації насильства проти українського народу. Домінування механістичних метафор типу «маріонетки Заходу» та «київський режим» у всіх без винятку російських медіа свідчить про центральну стратегію позбавлення України суб'єктності та представлення її як інструменту зовнішніх сил. Як підкреслюється у дослідженні, «військова та насильницька метафорики пронизує весь пропагандистський дискурс, конструюючи образ перманентної війни та необхідності жорсткої відповіді на загрози», а «пропагандистський дискурс систематично використовує метафори хвороби для опису України як «раку», що потребує «хірургічного втручання» або «ампутації». Особливо небезпечним є поєднання медичних та біологічних метафор, що історично використовувалися тоталітарними режимами для легітимації геноциду, з містичними конструкціями про «темні сили глобалізму», що апелюють до ірраціональних страхів та конспірологічного мислення аудиторії, створюючи багаторівневу систему дегуманізації противника.

Імперативні конструкції пронизують пропагандистський дискурс через систематичне використання наказових форм дієслів для мобілізації та маніпуляції аудиторією. Російські медіа використовують прямі заклики «підтримай», «допоможи», «приєднуйся» для стимулювання бажаної поведінки

та формування відчуття особистої відповідальності. Імперативна модальність реалізується через конструкції «треба», «необхідно», «слід», що конструюють образ неминучості та обов'язковості певних дій. Пропагандистський дискурс використовує колективні імперативи «ми повинні», «нам потрібно» для створення відчуття спільної місії та відповідальності. Заперечні імперативи «не вір», «не дозволь», «не дай» функціонують як інструмент формування недовіри до альтернативних джерел інформації. Гришин визначає імперативність як ключову характеристику маніпулятивного дискурсу, що блокує критичне мислення через нав'язування готових висновків [37, с. 41].

Таблиця 3.8.

Синтаксичні особливості пропагандистського дискурсу

Синтаксична характеристика	Приклад	Частота	Функція	Комунікативний ефект
Категоричні твердження	«Все российские подразделения полностью покинули Бучу еще 30 марта» (Россия 1)	Дуже висока	Блокування сумнівів	Сприйняття як факт
Риторичні питання	«Хіба можна називати це миром?»	Висока (політичні ток-шоу на Первый канал, Россия 1)	Нав'язування висновків	Імітація роздумів
Короткі емоційні речення	«Звірства. Жах. Провокація.»	Висока (телеграм-канали, новинні заголовки)	Емоційне підсилення	Шокування аудиторії
Протиставні конструкції	«Мы защищаем — они нападают», «наши освободители — их оккупанты»	Дуже висока (системно у всіх типах медіа)	Формування дихотомії	Поділ на своїх/чужих
Імперативи	«Поддержи наших воинов!»	Середня (Россия 1, соціальні мережі)	Мобілізація дій	Формування лояльності

Таблиця 3.8 виявляє закономірності синтаксичної організації пропагандистського дискурсу, що функціонують як інструменти блокування критичного мислення та нав'язування готових висновків через специфічні граматичні конструкції. Домінування категоричних тверджень без модальних пом'якшувачів у всіх типах російських медіа, як-от «все російські підрозділи повністю покинули Бучу ще 30 березня» у випуску «Россия 1», створює ілюзію абсолютної достовірності навіть очевидно хибних тверджень через граматичну категоричність. Дослідження підкреслює, що «синтаксичний рівень пропагандистського дискурсу характеризується домінуванням категоричних тверджень без модальних пом'якшувачів для створення враження абсолютної достовірності інформації», а «протиставні конструкції «ми - вони» формують чітку дихотомію між своїми та ворогами через паралельні структури речень». Особливо ефективною маніпулятивною технікою є використання риторичних питань у політичних ток-шоу на «Первый канал» та «Россия 1», що створюють ілюзію діалогу та самостійних роздумів, насправді нав'язуючи бажані висновки через імплікацію очевидності відповіді у самій структурі питання, а короткі емоційні речення у телеграм-каналах та новинних заголовках максимізують емоційний вплив через синтаксичну фрагментацію.

Емоційно-експресивна лексика насичує пропагандистські тексти для активізації емоційних реакцій аудиторії та обходу раціонального аналізу інформації. Російські медіа систематично використовують інтенсифікатори «жахливий», «страшний», «безпрецедентний», «небачений» для драматизації подій. Оцінна лексика з яскравим негативним забарвленням «злочинний», «огидний», «мерзенний», «підступний» конструює емоційне ставлення до об'єктів опису. Пропагандистський дискурс насичений експресивними епітетами «кривавий режим», «жорстокі нацисти», «героїчні захисники» для поляризації оцінок. Гіперболізація через лексику типу «катастрофа», «трагедія», «апокаліпсис» підсилює емоційний вплив та формує відчуття екзистенційної загрози. Ільченко та Малихіна виділяють емоційно-експресивну лексику як

домінуючий маркер маніпулятивного контенту у сучасному медіапросторі [13, с. 61].

Ідеологічно навантажена лексика пронизує пропагандистський дискурс через систематичне використання концептів, що апелюють до історичної пам'яті та національної ідентичності. Російські медіа експлуатують радянську символіку через лексеми «фашисти», «нацисти», «визволителі», «захисники» для активізації історичних паралелей з Другою світовою війною. Пропагандистський дискурс використовує релігійну лексику «святий обов'язок», «жертвність», «спокута» для сакралізації військових дій та надання їм вищого сенсу. Концепти «руський світ», «традиційні цінності», «духовність» функціонують як ідеологічні маркери для конструювання культурної ідентичності та протиставлення Заходу. Патріотична лексика «вітчизна», «батьківщина», «захисники землі» мобілізує емоційну прихильність аудиторії через апеляцію до почуття національної приналежності.

Таблиця 3.9.

Ідеологічно навантажена лексика у пропагандистському дискурсі

Лексична група	Приклади	Ідеологічна функція	Частота	Джерело впливу
Радянська символіка	«Фашисти», «визволителі», «червона армія»	Історична легітимація	Дуже висока	Друга світова війна
Релігійна лексика	«Святий обов'язок», «жертвність», «боротьба з дияволом»	Сакралізація війни	Висока	Православна традиція
Патріотичні концепти	«Вітчизна», «захисники землі», «син полку»	Мобілізація лояльності	Дуже висока	Національна ідентичність
Цивілізаційна риторика	«Руський світ», «традиційні цінності», «духовність»	Культурне протиставлення	Висока	Консервативна ідеологія
Конспірологічна лексика	«Глобалісти», «таємна змова», «світова еліта»	Створення образу ворога	Середня	Конспірологічні теорії

Прагматичний рівень пропагандистського дискурсу характеризується систематичним використанням мовленнєвих актів, що мають на меті маніпуляцію свідомістю через неявні повідомлення та імплікатури. Російські медіа конструюють асертивні мовленнєві акти з високим ступенем категоричності для нав'язування бажаних переконань як незаперечних істин. Директивні мовленнєві акти у формі порад, рекомендацій або закликів спрямовані на стимулювання бажаної поведінки аудиторії. Експресивні мовленнєві акти вираження обурення, протесту або підтримки конструюють емоційний фон сприйняття інформації. Комісивні мовленнєві акти обіцянок майбутньої перемоги або покарання ворогів формують очікування та підтримують мобілізацію аудиторії.

Патріотична та месіанська риторика пронизувала офіційний дискурс через конструювання образу Росії як захисниці та визволительки. Небензя на засіданні Ради Безпеки ООН стверджував: «Мы не ведем войну с Украиной и украинским народом. Мы проводим специальную военную операцию против националистов и для защиты жителей Донбасса — денацификации и демилитаризации» [Ми не ведемо війну з Україною і українським народом. Ми проводимо спеціальну воєнну операцію проти націоналістів і для захисту жителів Донбасу — денацифікації і демілітаризації] [61]. Офіційні джерела розширювали цілі операції, включаючи «преданию суду тех, кто совершил многочисленные кровавые преступления против мирных жителей, в том числе и граждан РФ» [приведення до суду тих, хто вчинив численні криваві злочини проти мирних жителів, у тому числі громадян РФ] [62]. Така лексика конструювала образ справедливої місії відплати та захисту, маскуючи агресивну суть війни через апеляцію до моральних та правових категорій.

Інтертекстуальність пропагандистського дискурсу виявляється через систематичні посилання на історичні події, культурні тексти та авторитетні джерела для легітимації пропагандистських конструктів. Російські медіа експлуатують історичну пам'ять про Велику Вітчизняну війну через паралелі з поточним конфліктом для мобілізації патріотичних почуттів. Цитування

класичних літературних творів або висловів історичних постатей слугує інструментом культурної легітимації пропагандистських меседжів..

Таблиця 3.10.

Інтертекстуальні стратегії російської пропаганди

Тип інтертексту	Приклад	Функція	Частота	Джерело авторитету
Історичні паралелі	Порівняння з Великою Вітчизняною війною	Мобілізація патріотизму	Дуже висока	Історична пам'ять
Літературні алюзії	Цитати класиків про долю Росії	Культурна легітимація	Середня	Канон літератури
Релігійні тексти	Біблійні метафори боротьби добра зі злом	Сакралізація	Висока	Православна традиція
Західні критики	Висловлювання опозиційних політиків	Псевдооб'єктивізація	Висока	Авторитет ззовні
Наукові дискурси	Псевдонаукові «дослідження»	Раціоналізація	Середня	Наукова риторика

Неологізми та okazіоналізми у пропагандистському дискурсі створюються для номінації нових явищ з бажаною ідеологічною конотацією. Російські медіа винаходять терміни типу «русофобія», «українацизм», «англосакси» для конструювання специфічних концептів без нейтральних аналогів. Пропагандистський дискурс використовує словотворчі моделі для створення негативно забарвлених номінацій типу «укропи», «хохли», «бандерлоги» для дегуманізації українців. Неологізми з іронічним забарвленням «гейропа», «пиндоси», «либерасты» функціонують як інструменти висміювання та дискредитації опонентів. Okazіональні словосполучення конструюються для драматизації подій через незвичні поєднання слів типу «дитячий геноцид», «інформаційна зброя», «культурне знищення».

Дискурсивні маркери та метадискурсивні елементи структурують пропагандистські тексти для управління увагою та інтерпретацією аудиторії. Російські медіа систематично використовують вставні конструкції «як відомо», «очевидно», «безсумнівно» для нав'язування певних припущень як загальновідомих істин. Пропагандистський дискурс містить метадискурсивні коментарі типу «треба чесно сказати», «правда полягає в тому» для створення

ефекту ширості та відкритості. Дискурсивні маркери протиставлення «насправді», «в реальності», «якщо розібратися» конструюють образ розкриття прихованої істини та розвінчання міфів. В. Коцюба аналізує метадискурсивні стратегії як інструмент медіадипломатії для управління сприйняттям інформації цільовою аудиторією [16, с. 234].

Аналіз найпопулярніших російських телеграм-каналів виявив домінування нарративу «військової могутності». Зокрема, дослідження показало, що «военный корреспондент Первого канала Сладков практически не писал ни о чем другом, так что 90,3% его самых вирусных постов состояли из ярких военных кадров, в значительной степени не отражающих фактической ситуации в зоне военных действий» [військовий кореспондент Першого каналу Сладков практично не писав ні про що інше, так що 90,3% його найвірусніших постів склалися з яскравих військових кадрів, які значною мірою не відображають фактичної ситуації в зоні бойових дій] [22]. Така стратегія візуального контенту спрямована на конструювання образу російської переваги незалежно від реальної ситуації на фронті.

Жанрова своєрідність пропагандистського дискурсу виявляється через домінування певних текстових форматів, що найбільш ефективні для маніпулятивного впливу. Російські медіа надають перевагу коротким новинним повідомленням з емоційно насиченими заголовками для швидкого формування бажаних установок. Пропагандистський дискурс активно використовує жанр політичного ток-шоу для конструювання псевдодіалогу, де всі учасники транслюють однакові меседжі під виглядом дискусії. Аналітичні статті з псевдонауковою риторикою слугують інструментом легітимації пропагандистських конструктів через апеляцію до раціональності та експертності. Репортажі з місць подій конструюються як документальні свідчення реальності, попри систематичну маніпуляцію контекстом та вибірковість показу.

Діалогічність пропагандистського дискурсу імітується через конструювання уявного діалогу з аудиторією або опонентами для створення

ефекту інтерактивності. Російські медіа використовують риторичні питання для симуляції діалогу, де відповіді вже закладені у самих питаннях. Пропагандистський дискурс конструює уявні заперечення опонентів для їхнього наступного спростування та утвердження власної позиції як єдино правильної. Звертання до аудиторії через займенники «ви», «ми» створює ілюзію безпосереднього контакту та спільності між пропагандистом та реципієнтом. Діалогічні елементи функціонують як маніпулятивна техніка залучення аудиторії до спільного конструювання бажаних висновків.

Темпоральність пропагандистського дискурсу характеризується систематичною маніпуляцією часовими рамками для конструювання бажаних причинно-наслідкових зв'язків. Російські медіа вибірково використовують історичний контекст для легітимації поточних дій через паралелі з минулим. Пропагандистський дискурс конструює образ майбутнього через апокаліптичні або утопічні сценарії залежно від комунікативних завдань. Теперішній час презентується як критичний момент вибору між виживанням та загибеллю для мобілізації аудиторії. Темпоральні маніпуляції дозволяють вибірково пов'язувати події у бажаній послідовності для конструювання хибних пояснень причин конфлікту. **Більовська та Війтович** виявляють темпоральні маніпуляції як типову тактику конструювання маніпулятивних наративів у проросійських телеграм-каналах [5, с. 299].

Модальність пропагандистського дискурсу коливається між категоричними твердженнями про факти та конструюванням сумнівів щодо інформації противника. Російські медіа використовують епістемічну модальність високої впевненості для власних тверджень через модальні слова «безперечно», «точно», «достовірно». Пропагандистський дискурс конструює епістемічну модальність низької впевненості для інформації від опонентів через вирази «начебто», «так звані», «псевдо». Деонтична модальність обов'язку домінує у закликах до аудиторії через конструкції «повинні», «зобов'язані», «необхідно». Модальність можливості використовується для конструювання конспірологічних сценаріїв через вирази «може бути», «не виключено», «цілком

можливо». Модальні трансформації дозволяють пропагандистському дискурсу маніпулювати ступенем достовірності інформації залежно від ідеологічних завдань.

Комунікативні стратегії пропагандистського дискурсу включають систематичне чергування агресивної та виправдувальної риторики залежно від ситуації на фронті. Російські медіа використовують стратегію наступу через категоричні звинувачення та агресивну лексику у періоди начебто успіхів. Пропагандистський дискурс переключається на оборонну стратегію через виправдання та пояснення у періоди невдач та міжнародного тиску. Стратегія відволікання реалізується через переключення уваги аудиторії на інші теми або конфлікти для зниження фокусу на проблемних аспектах. Стратегія мімікрії під незалежні медіа використовується для проникнення у інформаційний простір опонентів через псевдооб'єктивну риторику. Н. М. Шульська з колегами систематизують комунікативні стратегії ворожих наративів як комплекс взаємопов'язаних прийомів маніпулятивного впливу [54, с. 29].

Аргументаційні стратегії російської пропаганди спиралися на офіційні формулювання цілей війни як основу для побудови псевдологічних конструкцій. Твердження про те, що «демилитаризация и денацификация Украины представляют угрозу для нашего государства и нашего народа» [демилітаризація і денацифікація України становлять загрозу для нашої держави і нашого народу] [62], створювало хибну логічну рамку, де агресія подавалася як оборона. Обіцянки швидкого виконання завдань — «Эти задачи будут достаточно скоро выполнены» [Ці завдання будуть досить скоро виконані] [61] — формували тимчасову перспективу, що мала виправдати будь-які жертви як короткострокові. Така аргументаційна стратегія поєднувала апеляції до страху (загроза існуванню), патріотизму (захист народу) та раціональності (швидке вирішення проблеми), створюючи комплексну систему маніпулятивного впливу на свідомість аудиторії.

3.4. Компаративний аналіз: дайджести ЦСКІБ vs оригінальні тексти російських ЗМІ

Компаративний аналіз дайджестів Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (далі – ЦСКІБ) та оригінальних текстів російських пропагандистських медіа дозволяє виявити механізми трансформації первинного маніпулятивного контенту у аналітичні узагальнення. Дослідження передбачає систематичне зіставлення способів репрезентації ключових подій війни у російських джерелах та їхньої інтерпретації у матеріалах ЦСКІБ для виявлення закономірностей пропагандистського дискурсу. Компаративна методологія забезпечує можливість простежити еволюцію наративів від моменту їхньої появи у російських медіа до систематизації у дайджестах як типових маніпулятивних конструктів. Зіставлення первинних та вторинних джерел розкриває не лише змістовні характеристики пропаганди, але й методологічні підходи до її аналізу та документування. Компаративне дослідження формує емпіричну базу для оцінки ефективності моніторингу пропагандистського дискурсу та розробки вдосконалених методик виявлення маніпуляцій.

Структурні особливості представлення інформації у російських медіа та дайджестах ЦСКІБ демонструють фундаментальні відмінності у комунікативних стратегіях та цільових аудиторіях. Оригінальні тексти російської пропаганди характеризуються емоційно насиченою риторикою, драматизацією подій та систематичним використанням маніпулятивних технік для впливу на свідомість. Дайджести ЦСКІБ представляють аналітичну систематизацію пропагандистських наративів через нейтральний тон, фактологічну точність та критичний розбір маніпулятивних прийомів. Російські медіа конструюють емоційно заряджені оповіді з чіткою ідеологічною спрямованістю для мобілізації аудиторії та формування бажаних переконань.

Таблиця 3.11.

**Порівняння структурних характеристик російських медіа та
дайджестів ЦСКІБ**

Параметр	Російські медіа	Дайджести ЦСКІБ	Функціональна різниця
Тональність	Емоційно насичена, драматична	Нейтральна, аналітична	Маніпуляція vs документування
Структура тексту	Хаотична, фрагментарна	Систематизована, логічна	Вплив vs аналіз
Мовний стиль	Публіцистичний з елементами розмовного	Науково-аналітичний	Переконання vs пояснення
Аудиторія	Масова некритична	Професійна експертна	Маніпуляція vs освіта
Мета комунікації	Формування бажаних переконань	Виявлення маніпулятивних технік	Пропаганда vs протидія

Аналіз висвітлення події у Бучі демонструє кардинальні відмінності між конструюванням альтернативної реальності російськими медіа та критичним розбором цих конструктів у дайджестах ЦСКІБ. Оригінальні тексти з каналу «Россия 1» від третього квітня 2022 року містили категоричні твердження про постановочний характер подій через хронологічні невідповідності дат відходу військ та появи фото. Дайджест ЦСКІБ від того ж тижня систематизував еволюцію російських наративів від повного заперечення до звинувачення у провокації, виявляючи внутрішні суперечності пропагандистського дискурсу. Російські медіа використовували техніку емоційної маніпуляції через драматичні заголовки типу «Чергова провокація Києва шокує світ», тоді як ЦСКІБ фіксував це як типовий приклад техніки перенесення відповідальності. Ніколаєв та колектив авторів документують кейс Бучі як показовий приклад координованої пропагандистської кампанії з множинними змінами наративів під тиском доказів [58, с. 189].

Офіційна риторика перших днів війни формувала базові наративи, що потім систематично тиражувалися пропагандистськими каналами. Агентство ТАСС повідомляло: «Россия начала военную операцию на Украине после обращения властей Донецкой и Луганской народных республик с просьбой оказать помощь в отражении агрессии Киева» [Росія почала військову операцію в

Україні після звернення влади Донецької та Луганської народних республік з проханням надати допомогу у відбитті агресії Києва] [63]. Офіційні джерела наголошували: «Цель спецоперации — защита людей, которые на протяжении восьми лет подвергаются издевательствам, геноциду со стороны киевского режима» [Мета спецоперації — захист людей, які протягом восьми років піддаються приниженню, геноциду з боку київського режиму] [63]. Дайджести ЦСКІБ систематично деконструювали ці базові наративи, виявляючи їхню маніпулятивну природу через документування фактичних обставин початку повномасштабної агресії та спростування твердження про "геноцид" як пропагандистського конструкту без емпіричних підтверджень.

Компаративний аналіз лексичних засобів виявляє систематичні патерни використання евфемізмів у російських медіа та їхню деконструкцію у матеріалах ЦСКІБ. Російська пропаганда послідовно використовує термін «спеціальна військова операція» у всіх контекстах, тоді як дайджести ЦСКІБ систематично маркують цей евфемізм у лапках та супроводжують коментарями про його маніпулятивну функцію. Оригінальні тексти «РИА Новости» систематично вживають словосполучення «визволення територій», що у дайджестах ЦСКІБ перекладається як «окупація з використанням евфемістичної номінації для приховання агресії».

Таблиця 3.12.

Зіставлення лексичних засобів у російських медіа та дайджестах ЦСКІБ

Термін у російських медіа	Частота вживання	Інтерпретація ЦСКІБ	Маніпулятивна функція	Альтернативна номінація
«Специальная военная операция»	Системна (100% у ТАСС, РИА Novosti, Россия 1, Первый канал, Россия 24, RT)	«Евфемізм для війни»	Применшення агресії	Повномасштабна війна

Продовження таблиці 3.12.

«Освобождение»	Дуже висока (Россия 1, РИА Novosti, Первый канал)	«Окупація територій»	Позитивізація захоплення	Тимчасова окупація
«Денацификация»	Висока (офіційна риторика, тиражована всіма медіа)	«Знищення української державності»	Легітимація геноциду	Cultural genocide
«Киевский режим»	Системна (всі російські медіа)	«Демократична влада України»	Дискредитація легітимності	Уряд України
«Недружественные страны»	Висока (РИА Novosti, ТАСС, Россия 24)	«Держави-партнери України»	Демонізація підтримки	Країни демократичної коаліції

Компаративний аналіз виявляє систематичність використання ключових евфемізмів від перших днів війни. ТАСС цитував офіційну позицію: «Президент России Владимир Путин заявил, что в планы Москвы не входит оккупация украинских территорий, основной задачей является демилитаризация и денацификация страны» [Президент Росії Володимир Путін заявив, що до планів Москви не входить окупація українських територій, основним завданням є демілітаризація та денацифікація країни] [63]. Цю формулу систематично повторювали усі російські медіа: «24 февраля президент РФ объявил о начале специальной военной операции (СВО) на Украине в ответ на обращение руководителей республик Донбасса о помощи» [24 лютого президент РФ оголосив про початок спеціальної воєнної операції (СВО) в Україні у відповідь на звернення керівників республік Донбасу про допомогу] [63]. Дайджести ЦСКІБ систематично маркували ці формулювання як евфемістичні конструкції, розкриваючи їхню функцію приховування реальної суті повномасштабної війни та окупації через псевдогуманітарну риторику про "захист" та "визволення".

Зіставлення способів представлення джерел інформації розкриває маніпулятивні практики російської пропаганди та їхню критичну оцінку у матеріалах ЦСКІБ. Російські медіа систематично посиляються на анонімні

«джерела у владних структурах» або «експерти» без конкретизації їхньої ідентичності та кваліфікації. Дайджести ЦСКІБ документують цю практику як техніку псевдоавторитетності, що дозволяє висувати будь-які твердження без можливості їхньої верифікації. Оригінальні тексти «RT» цитують маргінальних західних політиків як представників мейнстримної думки, що у дайджестах маркується як техніка створення псевдоплюралізму через вибіркоче цитування. Хударковський зі співавторами виявляють систематичність маніпуляцій з джерелами як ключову характеристику російської інформаційної кампанії проти України [48, с. 81].

Таблиця 3.13.

**Типологія джерел інформації у російських медіа та їхня оцінка
ЦСКІБ**

Тип джерела	Приклад з російських медіа	Частота	Оцінка ЦСКІБ	Маніпулятивна техніка
Анонімні «експерти»	«За словами експертів...»	Дуже висока	Псевдоавторитетність	Неверифіковані твердження
«Джерела у владі»	«Повідомляють джерела...»	Висока	Імітація інсайдерської інформації	Відсутність відповідальності
Маргінальні західні політики	Цитування опозиційних фігур	Середня	Псевдоплюралізм	Створення ілюзії підтримки
Примусові «свідчення»	Інтерв'ю з окупованих територій	Висока	Фабрикація доказів	Маніпуляція під примусом
Підроблені документи	«Секретні» плани України	Низька	Пряма фальсифікація	Конструювання доказової бази

Компаративний аналіз візуальних елементів виявляє специфіку використання зображень та відео у російських медіа порівняно з їхньою репрезентацією у дайджестах ЦСКІБ. Російська пропаганда систематично використовує драматичні кадри з вибіркочним кадрюванням та контекстуальною маніпуляцією для підсилення бажаних емоційних реакцій. Дайджести ЦСКІБ документують випадки використання старих або неконтекстних зображень російськими медіа для ілюстрації актуальних подій. Оригінальні матеріали «Россия 24» демонструють руйнування будівель без пояснення причин або

винуватців, дозволяючи аудиторії робити бажані висновки на основі пропагандистського фрейму.

Аналіз темпоральних рамок представлення інформації розкриває відмінності між конструюванням історичного контексту російськими медіа та його критичною оцінкою у дайджестах ЦСКІБ. Російська пропаганда систематично маніпулює історичними паралелями, вибірково інтерпретуючи події минулого для легітимації поточних дій. Дайджести ЦСКІБ виявляють анахронізми та фактичні помилки у використанні історичних аналогій російськими медіа для виправдання агресії. Оригінальні тексти систематично конструюють лінійний історичний наратив від Київської Русі через Російську імперію до сучасності для обґрунтування тези про штучність української держави. ЦСКІБ деконструює цей історичний детермінізм через виявлення вибіркості інтерпретацій та ігнорування альтернативних історичних перспектив.

Таблиця 3.14.

Порівняння історичних наративів у російських медіа та дайджестах ЦСКІБ

Історичний період	Інтерпретація російських медіа	Інтерпретація ЦСКІБ	Маніпулятивна мета	Фактична контраргументація
Київська Русь	«Спільна колиска народів»	Вибіркова інтерпретація	Заперечення української ідентичності	Киевоцентричність держави
Козацька доба	«Бунти проти законної влади»	Ігнорування контексту	Делегітимація незалежності	Історія українського державотворення
Голодомор	«Загальна трагедія СРСР»	Релятивізація геноциду	Зняття відповідальності	Визнаний геноцид українського народу
Друга світова війна	«Спільна перемога над фашизмом»	Апропріація історії	Конструювання образу ворога	Складність історичної пам'яті

Продовження таблиці 3.14.

Незалежність України	«Результат західної змови»	Конспірологізація	Заперечення легітимності	Референдум 1991 року

Зіставлення способів конструювання образу ворога виявляє систематичні патерни демонізації у російських медіа та їхню аналітичну систематизацію у дайджестах ЦСКІБ. Російська пропаганда використовує дегуманізуючу лексику, історичні паралелі з нацизмом та апокаліптичну риторику для конструювання українців як екзистенційної загрози. Дайджести ЦСКІБ документують еволюцію образу ворога від локальних «нацистів» до глобального «колективного Заходу» як трансформацію пропагандистської стратегії під впливом подій на фронті. Оригінальні тексти систематично використовують зоологічні метафори та біологічну риторику для позбавлення противника людських характеристик. ЦСКІБ виявляє цю техніку як класичний прийом пропаганди, що використовувався тоталітарними режимами для легітимації масових злочинів проти людяності.

Компаративний аналіз аргументаційних стратегій розкриває фундаментальні відмінності між емоційними апеляціями російської пропаганди та раціональною аргументацією дайджестів ЦСКІБ. Російські медіа систематично використовують апеляції до страху, патріотизму та історичної пам'яті для обходу критичного мислення аудиторії. Дайджести ЦСКІБ деконструюють ці апеляції через виявлення логічних помилок, фактичних неточностей та маніпулятивних прийомів у аргументації. Оригінальні тексти конструюють псевдологічні ланцюжки, де висновки не випливають з посилок, але подаються як неминучі через риторичне оформлення. ЦСКІБ систематично розкриває ці псевдологічні конструкції через покрокову деконструкцію аргументів та виявлення прихованих припущень. Бабенко аналізує аргументаційні стратегії пропагандистського дискурсу як ключовий механізм конструювання альтернативної реальності [3, с. 112].

Аналіз функціонального призначення текстів виявляє протилежні комунікативні цілі російських медіа та дайджестів ЦСКІБ у роботі з однаковим емпіричним матеріалом. Російська пропаганда спрямована на маніпуляцію свідомістю через формування бажаних переконань, емоційних реакцій та

поведінкових патернів у аудиторії. Дайджести ЦСКІБ мають на меті освіту професійної спільноти через систематизацію знань про пропагандистські техніки, виявлення закономірностей маніпуляції та формування критичного ставлення до медіаконтенту. Оригінальні тексти використовують маніпулятивні прийоми для досягнення короткострокового ефекту впливу на емоції та установки реципієнтів. ЦСКІБ створює довгострокову аналітичну базу для розуміння механізмів пропаганди та розробки стратегій протидії інформаційній агресії.

Таблиця 3.15.

Функціональне призначення та комунікативні цілі російських медіа vs ЦСКІБ

Параметр	Російські медіа	Дайджести ЦСКІБ	Методологічна відмінність
Первинна мета	Маніпуляція свідомістю	Документування та аналіз	Вплив vs дослідження
Цільова аудиторія	Масова некритична	Експерти та політики	Споживачі vs аналітики
Часовий горизонт	Короткостроковий ефект	Довгострокове розуміння	Реакція vs стратегія
Методологія	Маніпулятивні техніки	Критичний аналіз	Пропаганда vs наука
Результат	Формування переконань	Виявлення закономірностей	Дія vs знання

Зіставлення динаміки оновлення контенту виявляє відмінності між реактивним характером російської пропаганди та систематичним моніторингом дайджестів ЦСКІБ. Російські медіа демонструють швидку реакцію на події для захоплення інформаційного простору та формування первинних інтерпретацій до появи перевірених фактів. Дайджести ЦСКІБ публікуються з певною періодичністю та охоплюють систематизацію наративів за тиждень або місяць для виявлення довгострокових тенденцій. Оригінальні тексти характеризуються хаотичністю та суперечливістю через необхідність швидкого реагування без можливості повноцінної координації наративів. ЦСКІБ має перевагу ретроспективного аналізу, що дозволяє виявляти еволюцію наративів, внутрішні

суперечності та закономірності трансформації пропагандистського дискурсу під впливом зовнішніх факторів.

Компаративний аналіз мовностилістичних характеристик розкриває контраст між емоційно насиченою риторикою російських медіа та нейтральним аналітичним стилем дайджестів ЦСКІБ. Російська пропаганда використовує експресивну лексику, драматичні синтаксичні конструкції та риторичні прийоми для максимізації емоційного впливу на аудиторію. Дайджести ЦСКІБ характеризуються науковим стилем викладу з точною термінологією, логічною структурою та об'єктивним тоном для забезпечення аналітичної достовірності. Оригінальні тексти рясніють оцінною лексикою, гіперболами та метафорами для конструювання бажаних емоційних реакцій. ЦСКІБ використовує дескриптивну мову для опису пропагандистських прийомів без власного емоційного забарвлення для збереження аналітичної об'єктивності. **Більовська та Війтович** систематизують лексичні маркери маніпулятивного дискурсу через компаративний аналіз різних типів джерел [5, с. 301].

Аналіз інтертекстуальних зв'язків виявляє специфіку використання цитат та посилань у російських медіа порівняно з дайджестами ЦСКІБ. Російська пропаганда вибірково цитує західні джерела, історичні тексти та експертні оцінки для легітимації власних наративів через псевдоавторитетність. Дайджести ЦСКІБ систематично посилаються на оригінальні російські джерела для документування конкретних проявів пропаганди з точними датами та джерелами. Оригінальні тексти використовують інтертекстуальність для створення ілюзії наукової обґрунтованості через псевдонаукову риторіку без перевірених посилань. ЦСКІБ забезпечує повну транспарентність джерел для можливості верифікації аналізу та перевірки висновків незалежними дослідниками.

Зіставлення способів представлення статистичних даних розкриває маніпулятивні практики російських медіа та їхню критичну оцінку у дайджестах ЦСКІБ. Російська пропаганда систематично маніпулює цифрами через вибіркову подачу даних, відсутність контексту або пряме фабрикування статистики для

підтвердження бажаних наративів. Дайджести ЦСКІБ виявляють ці маніпуляції через зіставлення з перевіреними даними міжнародних організацій та незалежних джерел. Оригінальні тексти використовують псевдоточність через вказівку конкретних цифр без джерел їхнього походження для створення ефекту достовірності. ЦСКІБ систематично документує випадки статистичних маніпуляцій як типову техніку пропагандистського дискурсу для обману аудиторії через числову псевдооб'єктивність.

Компаративний аналіз наративної еволюції виявляє адаптивність російської пропаганди та систематичність документування цих змін дайджестами ЦСКІБ. Російські медіа демонструють швидку трансформацію наративів під впливом подій на фронті, міжнародної реакції та змін у внутрішній ситуації. Дайджести ЦСКІБ фіксують цю еволюцію через порівняльний аналіз наративів у різні періоди для виявлення закономірностей та тригерів трансформації. Оригінальні тексти намагаються приховати внутрішні суперечності між різними версіями подій через уникнення згадок про попередні твердження. ЦСКІБ систематично виявляє ці суперечності через компаративний аналіз пропагандистського дискурсу у часовій перспективі для демонстрації кризи достовірності російських наративів. Коцюба аналізує динаміку медіадипломатичних стратегій через компаративне зіставлення різних етапів інформаційних кампаній [16, с. 267].

Офіційний наратив про причини війни конструював хибну каузальність через звинувачення України у агресії проти власного населення. Російські медіа систематично тиражували твердження: «Россия начала военную операцию на Украине после обращения властей Донецкой и Луганской народных республик с просьбой оказать помощь в отражении агрессии Киева» [Росія почала воєнну операцію в Україні після звернення влади Донецької та Луганської народних республік з проханням надати допомогу у відбитті агресії Києва] [63]. Декларовану мету презентували як вимушена відповідь: «Цель спецоперации — защита людей, которые на протяжении восьми лет подвергаются издевательствам, геноциду со стороны киевского режима» [Мета спецоперації —

захист людей, які протягом восьми років піддаються приниженню, геноциду з боку київського режиму] [63]. Дайджести ЦСКІБ деконструювали цю псевдокаузальну логіку, виявляючи підміну агресора та жертви, фабрикацію "геноциду" як приводу для вторгнення та маніпуляцію історичним контекстом для створення видимості легітимності агресії.

Аналіз конструювання образу майбутнього виявляє відмінності між апокаліптичною або утопічною риторикою російських медіа та прогностичним аналізом дайджестів ЦСКІБ. Російська пропаганда використовує сценарії майбутнього для мобілізації аудиторії через страх перед катастрофічними наслідками непідтримки офіційної лінії або надію на швидку перемогу. Дайджести ЦСКІБ аналізують ці футуристичні конструкції як маніпулятивні техніки впливу на емоційний стан аудиторії без претензій на реальне прогнозування. Оригінальні тексти конструюють образи майбутнього через категоричні твердження про неминучість певних сценаріїв для блокування альтернативних бачень. ЦСКІБ розглядає ці футуристичні наративи як індикатори актуальних тривог та стратегічних цілей пропагандистської машини без сприйняття їх як достовірних прогнозів.

Базова наративна структура російської пропаганди формувалася навколо конструкту вимушеної оборони. ТАСС систематично підкреслював: «Президент России Владимир Путин заявил, что в планы Москвы не входит оккупация украинских территорий, основной задачей является демилитаризация и денацификация страны» [Президент Росії Володимир Путін заявив, що до планів Москви не входить окупація українських територій, основним завданням є демілітаризація та денацифікація країни] [63]. Офіційні джерела конструювали наратив гуманітарної місії: «24 февраля президент РФ объявил о начале специальной военной операции (СВО) на Украине в ответ на обращение руководителей республик Донбасса о помощи» [24 лютого президент РФ оголосив про початок спеціальної воєнної операції (СВО) в Україні у відповідь на звернення керівників республік Донбасу про допомогу] [63]. Дайджести ЦСКІБ систематично розкривали маніпулятивність цієї наративної конструкції,

документуючи реальні масштаби вторгнення, що суперечили риториці про локальну операцію, та фіксуючи еволюцію офіційних цілей у міру провалу початкових планів блискавичного захоплення України.

Компаративний аналіз способів роботи з контрфактуальною інформацією розкриває стратегії російської пропаганди щодо спростувань та їхнє документування дайджестами ЦСКІБ. Російські медіа систематично ігнорують спростування міжнародних організацій, продовжуючи тиражувати дезінформацію незалежно від доказів її хибності. Дайджести ЦСКІБ фіксують цю практику як стратегію створення інформаційного шуму, де обсяг дезінформації унеможлиблює ефективне спростування всіх фейків. Оригінальні тексти інколи визнають помилки у деталях, одночасно підтримуючи загальний хибний наратив для збереження базової ідеологічної конструкції. ЦСКІБ виявляє цю техніку часткового визнання як спосіб створення видимості чесності при збереженні фундаментальної брехні у центрі пропагандистського дискурсу.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження медіаманіпуляції як інструменту інформаційної війни на матеріалі російської пропаганди під час повномасштабної агресії проти України дозволяє сформулювати комплекс наукових та практичних результатів, що розкривають механізми функціонування пропагандистського дискурсу в умовах гібридного конфлікту.

Емпірична база дослідження охопила широкий спектр російських пропагандистських медіа різних типів та спрямувань. Дослідження публікацій державних агентств ТАСС та «РИА Новости» розкрило техніки конструювання псевдооб'єктивності через використання формального стилю та посилення на анонімні офіційні джерела. Компаративний аналіз цих первинних джерел з дайджестами ЦСКІБ забезпечив можливість систематизації маніпулятивних технік та виявлення закономірностей їхньої еволюції протягом 2022-2023 років.

Дослідження охопило систематичний аналіз публікацій ключових російських пропагандистських платформ різного типу. Телеканали «Россия 1», «Первый канал» та «Россия 24» забезпечили матеріал для аналізу аудіовізуальних технік маніпуляції через новинні випуски та політичні ток-шоу. Міжнародний телеканал RT продемонстрував специфіку адаптації пропагандистських наративів для західної аудиторії через псевдооб'єктивну риторичку. Онлайн-видання «Lenta.ru» та «Известия» розкрили механізми конструювання аналітичних матеріалів з псевдонауковою легітимацією пропагандистських конструктів. Телеграм-канали «Военкор Котенок» та «Рибар» виявили специфіку оперативного реагування на події та формування первинних інтерпретацій для подальшого тиражування іншими медіа. Дослідження публікацій державних агентств ТАСС та «РИА Новости» розкрило техніки конструювання псевдооб'єктивності через використання формального стилю та посилення на анонімні офіційні джерела. Компаративний аналіз цих первинних джерел з дайджестами ЦСКІБ забезпечив можливість систематизації маніпулятивних технік та виявлення закономірностей їхньої еволюції.

Розроблена міждисциплінарна методологія дослідження медіаманіпуляцій інтегрує інструментарій лінгвістики, семіотики, психології та теорії комунікації для комплексного аналізу пропагандистського дискурсу. Критичний дискурс-аналіз дозволив розкрити зв'язки між мовними структурами пропагандистських текстів та ідеологічними конструктами, що вони репрезентують, через дослідження лексичного, синтаксичного, семантичного та прагматичного рівнів. Кількісний контент-аналіз забезпечив можливість виміряти частотність використання певних пропагандистських конструктів та відстежити динаміку їхньої появи у часі. Семіотичний підхід розкрив механізми конструювання значень через композицію вербальних, візуальних та аудіальних елементів пропагандистських повідомлень. Методологічний плюралізм дозволив побудувати цілісне розуміння механізмів російської інформаційної агресії проти України на різних рівнях комунікації.

Систематизація магістральних наративів російської пропаганди виявила чотири ключові ідеологічні конструкти, що формують основу легітимації військової агресії: наратив про «денацифікацію» України через викривлення історичних фактів та створення хибних паралелей з нацистською Німеччиною; конструювання образу України як «штучної держави», що начебто не має історичного права на існування; наратив про «захист російськомовного населення» через фабрикування свідчень про геноцид за мовною ознакою; представлення війни як «протистояння з НАТО та Заходом» з применшенням суб'єктності України. Ці наративи функціонують як взаємопов'язані елементи єдиної системи маніпулятивних конструктів, що підтримують та підсилюють один одного через постійне повторення у різних комунікаційних каналах.

Аналіз еволюції маніпулятивних стратегій протягом 2022-2023 років продемонстрував динамічну адаптацію пропагандистського дискурсу до змін на фронті та міжнародного контексту. Початковий етап характеризувався домінуванням наративів про швидку перемогу та обмежений характер «спеціальної військової операції», що після провалу захоплення Києва трансформувалися у меседжі про «переформатування цілей» та зосередження на

«визволенні Донбасу». Виявлення масових воєнних злочинів призвело до активізації нарративу про постановочний характер подій та звинувачення України у фабрикуванні доказів. Оголошення мобілізації вимагало радикального переформатування пропаганди через конструювання образу екзистенційної загрози для Росії з боку об'єднаного Заходу. Еволюція нарративів демонструє високу адаптивність пропагандистської машини до змінних умов конфлікту при збереженні базових маніпулятивних технік та ідеологічних конструктів.

Розроблена типологія маніпулятивних технік російської пропаганди включає систему взаємопов'язаних прийомів впливу на свідомість аудиторії: підміну понять через використання евфемізмів для приховання справжньої суті явищ (заміна «війни» на «спеціальну військову операцію», «окупації» на «визволення»); селективну подачу інформації через систематичне приховування фактів, що суперечать пропагандистським нарративам; емоційне маніпулювання через апеляцію до базових емоцій для обходу раціонального аналізу; створення інформаційного шуму через генерування множини альтернативних версій подій; перенесення відповідальності на жертву агресії; використання псевдоекспертів для легітимації маніпулятивних тверджень; візуальні маніпуляції через вибіркоче кадрування та спотворення контексту зображень. Типологія демонструє системність та комплексність маніпулятивного впливу, що функціонує одночасно на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях.

Результати дослідження мають значення для розробки стратегій протидії дезінформації, навчання медіаграмотності та документування воєнних злочинів. Виявлені закономірності функціонування пропагандистського дискурсу можуть бути використані для створення автоматизованих систем моніторингу дезінформації та навчальних програм для журналістів і фактчекерів. Систематизація пропагандистських нарративів формує доказову базу для майбутніх міжнародних трибуналів та збереження історичної пам'яті про російську агресію проти України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Semenenko O. et al. Основні теоретичні і практичні аспекти ведення проксі-війн та гібридних воєн у сучасній світовій геополітичній та безпековій обстановці: історія, теорія, практика, форми та способи, досвід для України. *Social Development and Security*. 2023. № 13 (3). Р. 1–23. URL: <https://www.papersds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/548/665>
2. Андрієвська В., Шинкарьова Д. Цифрова та медіаграмотність як умова становлення сучасного покоління. *Новий колегіум*. 2022. № 3. С. 50–54. DOI: <https://doi.org/10.30837/nc.2022.3.50>
3. Бабенко В. С. Конструювання дискурсу тілесності в мас-медіа : дис. ... д-ра філософії : 061 / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя, 2023. URL: https://phd.znu.edu.ua/page/PhD/2023/Babenko/babenko_vs_-_konstruyuvannya_diskursu_t_lesnost_v_mas-med_a.pdf
4. Бабенко В. С. Криза мас-медійних наративів західного світу у сприйнятті російсько-української війни. *Вчені записки*. 2024. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/part_2/3-2_2024.pdf#page=104
5. Більовська Н. Б., Війтович Т. Я. Маніпулятивні тактики у проросійських телеграм-каналах періоду повномасштабного вторгнення: лексичний і економічний аспекти. *Вчені записки*. 2023. № 3. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/50.pdf
6. В 2022 році Кремль не лише вторгся в Україну, а й розпочав масштабні політичні репресії в Росії. *Meduza*. 2022. 23 груд. URL: <https://meduza.io/feature/2022/12/23/v-2022-godu-kreml-ne-tolko-vtorgsya-v-ukrainu-no-i-ustroil-masshtabnye-politicheskie-repressii-v-rossii>
7. Величковський Р. Війна в Україні: порівняльний аналіз емоційної тональності Telegram-каналів і традиційних ЗМІ. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2024. Т. 27, № 6. С. 79–89. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2111/2074>

8. Гришин М. Маніпулювання інформацією: теоретичні аспекти наукового дискурсу. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 2 (16). С. 38–43. URL: <https://www.intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/273/221>

9. Дикалюк М. Стратегія української інформаційної оборони: чому не працює та що треба змінювати. *Український тиждень*. 2024. 6 верес. URL: <https://tyzhden.ua/stratohia-ukrainskoi-informatsijnoi-oborony-chomu-ne-pratsiuie-ta-shcho-treba-zminiuvaty/>

10. Дружинін А. М. Медіаманіпуляції: критичний підхід. *CyberLeninka*. 2023. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediamanipulyatsii-kriticheskiiy-podhod>

11. Євраєв Я. В. Фейк як технологія творення медіареальності. 2023. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/18104/Evraev%202023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

12. Зюсс Д., Ламперт К., Трюльш-Війнен К. Медіапедагогіка : навч. посіб. / пер. з нім. В. Климченка, В. Олійника. Київ : Академія української преси ; Центр вільної преси, 2023. 300 с.

13. Ільченко О. А., Малихіна О. Г. Типи маніпулятивного контенту в сучасному медіапросторі (на матеріалі українськомовних онлайн-видань). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. 2020. С. 58–62. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2020/NV_2020_14/13.pdf

14. Кармазін С. Характерні риси війн та воєнних конфліктів ХХ–ХХІ століття: порівняльний аналіз. 2024. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eee20eb1-fbdb-4553-9497-c4c960dcb52a/content>

15. Ковпак В. А. та ін. Постколоніальний підхід до націєдентифікаційного дискурсу в синергії царин. 2024. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/26037/1/0062560.pdf>

16. Коцюба В. Медіадипломатія в зовнішньополітичних стратегіях держави : дис. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2024. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/24561/1/Kotsyuba_2024.pdf
17. Кудрявський І. В. Стратегії захисту від нападу з активним застосуванням дій в інформаційному просторі. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2024. № 4 (91). С. 423–431. URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/826/793
18. Лазарева М. А. Особливості висвітлення теми війни в Україні українськими та зарубіжними ЗМІ: порівняльний аспект. 2024. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3420/1/кваліфікаційна%20робота%20Лазарева.pdf>
19. Лобанова А. Р. Соціологічний аналіз кіберзлочинності в умовах російсько-української війни. 2024. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/20143/Лобанова%20А.Р.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
20. Ломачинська І. М., Ломачинський Б. Г. Роль медіакультури в інформаційних війнах сучасності. *Skhid*. 2022. № 3 (3). С. 66–73. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43238/1/I_Lomachinska_B_Lomachynskiyi_S_3_2022_RMIVS.pdf
21. Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ : КАЛАМАР, 2017. 268 с.
22. МакГлінн Д. Російська воєнна пропаганда як спектр позицій. *Ridl*. 2023. 7 черв. URL: <https://ridl.io/ru/rossijskaya-voennaya-propaganda-kak-spektr-pozitsij/>
23. Міненко Є. Вплив російської пропаганди на суспільно-державну стабільність України: аналіз методів та наслідків. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № 3 (69). С. 47–51. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2827/3286>

24. Найдюнова Л. А. Медіапсихологія війни як основа концептуальних трансформацій медіаосвіти: від медіатравми до травмоінформованих практик. *Проблеми політичної психології* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 12 (26). С. 173–197. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol26-Year2022-109>
25. Найдюнова Л. А., Найдюнов М. І. Концепція цифрової медіаосвіти: обґрунтування необхідності змін в умовах тривалої війни. *Проблеми політичної психології* : зб. наук. пр. 2024. Вип. 15 (29). С. 96–135. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol15-Year2024-154>
26. Наймитенко Д. В. Пропагандистська комунікація на тимчасово окупованих територіях України 2014–2022 роки. 2024. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3423/1/кваліфікаційна%20робота%20Наймитенко.pdf>
27. Наративи та сприйняття російської пропаганди в Киргизстані : аналіт. звіт / Міжнар. ін-т з висвітлення війни та миру. 2023. URL: <https://iwpr.net/sites/default/files/download/publication/IWPR-Narratives-and-Perceptions-of-Russian-Propaganda-in-Kyrgyzstan-Rus.pdf>
28. Нової П. Міждисциплінарної галузі знання. Частина І. Медіазнавство і медіаосвіта: інтеграція науки та освіти / колектив авторів. 2022. С. 9. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50048/2/Monografija_11.07.2022_compress_ed.pdf#page=9
29. Овсянко О. Л., Прокопенко А. В., Єгорова О. І. Дезінформація VS. Неправдива інформація: аналіз іноземного медіаконтенту. 2024. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/045db22a-5ce3-42ec-9582-7e8bef6b9a32/content>
30. Остряниця К. М. ПІСО як інструмент стратегічних комунікацій в умовах війни. 2023. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/12493/1/Ostrianytsia%202023.pdf>

31. Осюхіна М. О. Медіа- та інформаційна грамотність як складова сучасних інформаційно-комунікаційних обмінів (національна концепція у контексті світового досвіду) : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27. 2018. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/K08.051.19/dissertation_5b9e2dfa48400.pdf
32. Павленко О. Є. Механізми протидії ворожим фейкам в українському інтернет-просторі. 2024. URL: <https://etnuir.tnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/415>
33. Покулита І. К., Колотило М. О. Медіапрактики у соціальній роботі. 2020. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/37aa139c-0c40-4d67-a581-8deec646da6c/content>
34. Пропаганда в мережевому середовищі: як змінювалася російська пропаганда. *Re:Russia*. 2024. 5 квіт. URL: <https://re-russia.net/expertise/714/>
35. Розлюднення. Про феномен російської пропаганди. *Север.Реалії*. 2023. 3 січ. URL: <https://www.severreal.org/a/o-fenomene-rossiyskoj-propagandy/32194104.html>
36. Руденко Н. В. Сугестія як засіб формування громадської думки в сучасних англomовних інтернет-виданнях: інформаційно-комунікаційні стратегії та способи їх реалізації : дис. / Сум. держ. ун-т. 2022. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4012773b-4a2c-4044-a37b-5d8962f3c8ee/content>
37. Семак Л. А. Маніпуляції в сучасному медіадискурсі. 2023. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/8319/1/3%20%281%29.pdf>
38. Соломін Є. О., Воробйов Д. С. Інновації в новітніх підходах до журналістики / Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». 2023. С. 123. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0054069.pdf#page=123>
39. Стеблина Н. Компаративний аналіз виробництва інформаційного контенту професійними ЗМІ та телеграм-каналами (на

прикладі новин «Дзеркала тижня» та «Україна сейчас»). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2023. Т. 2, № 6. С. 39–46. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Natalya-Steblyna/publication/374286949>

40. Стрільчук Л. В. Одна «методичка» гібридної агресії російської федерації: порівняльний аспект інформаційної війни супроти Сакартвело та України. Baltija Publishing, 2024. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26113/1/Strilchuk.pdf>

41. Студінський В. А. Маніпуляції у ЗМІ як засіб впливу на громадську думку в умовах гібридної війни / відп. за вип.: Я. В. Лісун. С. 199. URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/6234/document.pdf#page=200>

42. Тетерчук А., Малиновська Н. В., Крет О. В. Інформаційно-психологічний вплив засобами візуальних комунікацій у гібридній війні / Нац. ун-т «Острозька академія». 2022. № 114. URL: [https://theses.oa.edu.ua/DATA/7553/Тетерчук%20Анастасія%20Володимирівна%20\(1\).pdf](https://theses.oa.edu.ua/DATA/7553/Тетерчук%20Анастасія%20Володимирівна%20(1).pdf)

43. Тілікіна Н. В. Медіа-, інформаційна і комп'ютерна грамотність як компоненти цифрової грамотності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2021. Вип. 29. С. 46–56. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5149025>

44. Тіссен К. А. Екстрасенси як агенти медіаманіпуляцій в умовах російсько-української війни. 2024. URL: [https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10320/1/Кваліфікаційна%20%20робота_Тіссен%20\(1\).pdf](https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10320/1/Кваліфікаційна%20%20робота_Тіссен%20(1).pdf)

45. Kobets, Y., Pogrebytskyi, M., Berezovska-Chmil, O., Kharchenko, S., & Pravdiuk, A. (2022). Information terrorism as a threat to the global security system of the 21st century: El terrorismo informativo como amenaza para el sistema de seguridad global del siglo XXI. *Cuestiones Políticas*, 40(75), 274-284. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.18>

46. Kharchenko, S., Budehai, V., Artemenko, Y., Senkevych H., & Oblasova, O. (2024). Cultivating media literacy culture as a measure of societal awareness during crisis. *Multidisciplinary Science Journal*, 6, 2024ss0719. URL: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0719>
47. Хроніки цензури: систематичний тиск на незалежні медіа в Росії. *OONI*. 2024. 9 груд. URL: <https://ooni.org/ru/post/2024-russia-report/>
48. Хударковський К. І. та ін. Аналіз інформаційної кампанії Російської Федерації проти України: основні етапи та попередні результати станом на вересень 2023 року. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2023. № 3 (52). С. 74–86. URL: <https://journal-hnups.com.ua/index.php/nitps/article/view/1513/1380>
49. Цуркан В. Д. Пропагандистські методи і стратегії в соціальних мережах: їх вплив на політичні процеси : дис. 2024. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6892/1/Цуркан_KP.pdf
50. Чи можна перемогти путінську пропаганду контрпропагандою? *Meduza*. 2023. 28 листоп. URL: <https://meduza.io/feature/2023/11/28/mozhno-li-pobedit-putinskuyu-propagandu-kontrpropagandoy-a-trolley-s-pomoschyu-elfov>
51. Шевченко Л., Сизонов Д. Теорія медіалінгвістики. 2021. URL: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/73956593/теорія_медіалінгвістики_макет_4-libre.pdf
52. Шульська Н. М., Зінчук Р. С. Медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни (на прикладі локальних ЗМІ). *Південний архів (філологічні науки)*. 2022. № 90. С. 68–76. URL: <https://www.pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/819/812>
53. Шульська Н. М., Зінчук Р. С. Медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни (на прикладі локальних ЗМІ). *Південний архів (філологічні науки)*. 2022. № 90. С. 68–76. URL: <https://www.pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/819/812>

54. Шульська Н. М., Остапчук С. С., Науменко Л. М. Ворожі наративи в умовах війни в медіа: вербальні маркери, інформаційна гігієна та способи протистояння. *Вчені записки*. 2023. № 2. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/part_2/26.pdf
55. Як аналіз дискурсу може розпізнати загрози національній безпеці : просвіт. матеріали. Серія: Свобода слова і національна безпека. Київ : УНЦПД, 2022. 25 с. URL: http://ucipr.org.ua/images/files/1748/1748_file.pdf
56. Як за три роки війни впали рейтинги Соловйова та інших пропагандистів. *Republic.ru*. 2025. 31 січ. URL: <https://republic.ru/posts/114910>
57. Як російська дезінформація намагається нами керувати. *EUvsDisinfo*. 2023. URL: <https://euvsdisinfo.eu/ru/как-российская-дезинформация-пытается/>
58. Як російський інформаційний корабель пішов на... : наративи пропаганди під час повномасштабної війни : сусп.-політ. вид. / К. Ніколаєв, М. Майоров, А. Соловей, М. Сагайдак, А. Антоненко; Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Київ : Саміт-книга, 2023. 488 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1HjleNvSdAcEcX5YDaSx2mg-w7EirnQVB/view>
59. Якимчук Р. М. Інформаційно-пропагандистські техніки формування іміджу України в англомовній європейській пресі після повномасштабного вторгнення РФ в Україну: порівняльний аналіз. URL: https://theses.oa.edu.ua/DATA/12652/Якимчук_Кваліфікаційна%20робота.pdf
60. Яндола К. Modern Trends in the Formation and Development of Media Literacy of Military Personnel = Сучасні тенденції формування та розвитку медіаграмотності військовослужбовців. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2024. № 1 (1). Р. 392–423. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1240/1672>
61. РИА Новости. «Небензя: задача по демилитаризации Украины будет скоро выполнена». Москва, 26 февраля 2022. URL: <https://ria.ru/20220226/demilitarizatsiya-1775203327.html>

62. РИА Новости. Песков назвал демилитаризацию и денацификацию Украины целями спецоперации России // РИА Новости. 24 февр. 2022. Режим доступа: <https://ria.ru/20220224/tse1-1774777082.html>

63. ТАСС. «Путин объявил о начале военной операции на Украине». Москва, 24 февраля 2022. URL: <https://tass.ru/politika/13825671>